

Leerkrachthandleiding

M4 / E4

Informatief

Les 1 - 15 : 'Rivieren, zeeën & oceanen'

Inhoudsopgave

Overzicht 'Rivieren, zeeën & oceanen'	4
OVERZICHT BIJ HET BOEK, LES 1-5.....	5
Les 1.....	6
Les 2.....	10
Les 3.....	14
Les 4.....	16
Les 5.....	18
OVERZICHT BIJ HET BOEK, LES 6-10.....	21
Les 6.....	22
Les 7.....	26
Les 8.....	30
Les 9.....	32
Les 10.....	34
OVERZICHT BIJ HET BOEK, LES 11-15.....	37
Les 11.....	38
Les 12.....	42
Les 13.....	46
Les 14.....	48
Les 15.....	50
Antwoorden bij de ideeënboom	53
Antwoorden kopieerbladen	55
Antwoorden toetsen	57
Kopieerbladen	61

Overzicht 'Rivieren, zeeën & oceanen'

Les	1-5	6-10	11-15
Bladzijden	Zoveel water t/m De Middellandse Zee	Rivieren, meren en watervallen t/m De Everglades	Kanalen t/m De Zuidkust van Australië
Woordenschat	de stoom de oceanen de kieuwen de waterval een mengeling de getijden het dons dobberen luxueus	het koraalrif steil het landschap de piramides kurkdroog de ceremonie de kerktoeren bewonderen oorverdovend	het kanaal de kronkels de elektriciteit de bemanning de geiser de gondelier de dode zee de kloof het voordeel
Facultatief: Technisch lezen op woordniveau	Woordcategorie: Woorden die eindigen op -ig, -lijk en -ing. Vloeiend lezen: Lezen zonder fouten en haperingen, met expressie en gebruikmakend van leestekens.	Woordcategorie: woorden met een -c- die je uitspreekt als -s- Vloeiend lezen: Lezen zonder fouten en haperingen, met expressie en gebruikmakend van leestekens.	Woordcategorie: één en tweelettergrepige woorden met th- en wr-. Vloeiend lezen: Lezen zonder fouten en haperingen, met expressie en gebruikmakend van leestekens.
Schrijfp opdrachten**	Samenvatten: Leerlingen kunnen de waterkringloop tekenen en beschrijven hoe de kringloop van het water werkt.	Werkstuk: Leerlingen maken een muurkrant met een titel, plaatjes en weetjes over het onderwerp 'Rivieren, 'meren' en 'watervallen'.	Samenvatten: Leerlingen schrijven een flaptekst voor het boek 'Rivieren, zeeën en oceanen'.
Toetsopdrachten*	Begrijpend lezen: 3 meerkeuze, 1 open Woordenschat: 4 meerkeuze, 1 open	Begrijpend lezen: 3 meerkeuze, 1 open Woordenschat: 4 meerkeuze, 1 open	Begrijpend lezen: 3 meerkeuze, 1 open Woordenschat: 4 meerkeuze, 1 open

*Toets: Op de vierde dag wordt de toets afgenomen. De toets kent twee onderdelen: begrijpend lezen en woordenschat. De leerlingen maken de toets individueel en de toets wordt daarna gelijk nabesproken. Als meerdere leerlingen het verkeerde antwoord gekozen hebben, is het van belang om de denkstappen nog eens hardop voor te doen en in de week erna extra aandacht aan te besteden via modeling.

**Schrijfp opdrachten: Er kan voor gekozen worden om een schrijfp opdracht uit te spreiden over twee weken. Maak in dat geval een keuze uit de bovenstaande opdrachten.

OVERZICHT BIJ HET BOEK, LES 1-5

'Rivieren, zeeën & oceanen' – Mack

Onze aarde bestaat voor het grootste deel uit water. Maar waar stroomt al dat water naartoe? En is het water in al die rivieren, zeeën en oceanen hetzelfde? Is het overal blauw? Is het zout of zoet? Welke dieren wonen er in het water? En wat zie je nog meer diep in de zee? In dit grote boek over water kom je meer te weten over de mooiste waterplekjes op aarde, en nog zo veel meer! Een informatief boek boordevol leuke weetjes en bijzondere verhalen over rivieren, zeeën en oceanen, met prachtige foto's en grappige tekeningen.

De lesdoelen van les 1-5:

'Rivieren, zeeën & oceanen' – Mack Zoveel water t/m De Middellandse Zee	
Technisch en vloeiend lezen:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen hebben plezier tijdens het lezen. - De leerlingen kunnen de verhaallijnen herkennen en volgen. - De leerlingen lezen zonder fouten en haperingen, met expressie en gebruikmakend van leestekens.
Opdrachten	
Woordenschat:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen verbreden en verdiepen hun woordkennis. - De leerlingen hanteren strategieën voor het afleiden van woordbetekenissen en het onthouden van woorden. - De leerlingen kennen de betekenis van de woorden van de week en kunnen deze woorden verduidelijken a.d.h.v. afbeeldingen.
Begrijpend lezen:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kunnen het thema voorspellen op basis van de titel en plaatjes. - De leerlingen kunnen een deel van de tekst samenvatten met behulp van de ideeënboom. - De leerlingen kunnen informatie uit de tekst in eigen woorden weergeven.
Woordcategorie: (facultatief)	- De leerlingen kunnen woorden die eindigen op -ig, -lijk en -ing correct en vloeiend lezen.
Schrijven:	- De leerlingen kunnen de waterkringloop tekenen en beschrijven hoe de kringloop van het water werkt.

Voorbereiding (voorafgaand aan les 1-5):

- Leg de teambakjes, de nieuwe woordmuur en de teamlijsten klaar (les 1).
- Zet het digibordschema* klaar (les 1-5).
- Leg het kopieerblad woordenschat* klaar (les 3).
- Leg de toetsboekjes klaar (les 4).
- Leg het kopieerblad schrijfofdracht* klaar (les 5).
- Leg het registratieformulier vloeiend lezen* klaar.

* Zie site: <http://successforall-nederland.nl>

Les	Woorden van de week	Blz.	Betekenis
1.	de stoom	de kringloop	<i>Damp van water.</i>
1.	de oceanen	zout water	<i>Een zeer grote zee tussen verschillende werelddelen</i>
1.	de kieuwen	zout water	<i>'Longen' voor waterdieren. Hiermee verzamelen ze zuurstof uit het water.</i>
2.	de waterval	zoet water	<i>Water dat van een rots naar beneden stort.</i>
2.	een mengeling	brak water	<i>Mengelmoes, wat door elkaar gemengd is.</i>
2.	de getijden	zeeën en oceanen	<i>Zwaartekracht/aantrekkingskracht van de zon en de maan (wisseling waterstand/eb en vloed).</i>
3.	het dons	de zuidelijke oceaan	<i>De vacht van een pinguïn bestaat uit veel kleine donsveertjes deze houden hem warm/Zacht materiaal van vogelveren.</i>
3.	dobberen	de noordelijke ijszee	<i>Met weinig beweging drijven (op water).</i>
3.	luxueus	de noordelijke ijszee	<i>Luxe. Wat niet echt nodig is, maar wel fijn.</i>

Les 1

- Samenwerk vaardigheid:** - Leg je ideeën uit en stel vragen.
- Lesdoel:** - De leerlingen kunnen op basis van de titel en afbeeldingen een voorspelling doen over het thema van het boek en wat het schrijfdoel van de auteur is.
- Materialen:**
- Rivieren, zeeën & oceanen, 'de blauwe planeet' t/m 'zout water'
  - werkschrift, woorden van de week, klaaropdracht les 1
  - woordmuur
  - Brain Game naar keuze
  - blauwe en groene kaartjes voor het spel 'zin of onzin'

TERUGBLIK/ VOORUITBLIK/ SAMENWERKVAARDIGHEID: 'LEG JE IDEEËN UIT EN STEL VRAGEN'

- tip** *Voordat u begint met de introductie van het nieuwe boek, blik dan eerst terug op het voorgaande boek.*
- 1. Terugblik.** "De vorige les hebben we het boek ... uitgelezen. Dit was een ... boek. Wie kan in het kort vertellen waar dit boek over ging?" **DDU.**
- 2. Vooruitblik.** "Deze week en de volgende keer lezen we in een heel ander boek. Net als altijd gaan we lezen en memo's plakken. We gaan samen de betekenis van woorden vinden en antwoorden geven met mooie, complete zinnen. Maar eerst gaan we een spel spelen en dat spel heeft te maken met de samenwerkvaardigheid van deze week: 'Leg je ideeën uit en stel vragen' (of kies een vaardigheid die op dit moment beter bij de groep past). Ik ga vandaag extra erop letten of het lukt om tijdens het samenwerken je ideeën goed uit te leggen of vragen te stellen als je het nog niet goed begrijpt." *Kies een Brain Game die van toepassing is.*
- tip**
- tip**
- tijd** 10 minuten
- ///**
- tip** **Waardeer de inspanning van elk team dat tijdens het spel zijn best doet om de samenwerkvaardigheid te oefenen. Vier het goede resultaat eventueel ook met een yell.**

VOORSPELLEN

Doel: De leerlingen kunnen op basis van de titel en afbeeldingen een voorspelling doen over het thema van het boek en wat het schrijfdoel van de auteur is.

- 1. Opdracht.** "Bekijk het boek, wandel langs de plaatjes en bedenk eens of jij kunt zien wie of wat een belangrijk rol speelt in dit boek. Wat zie je op de plaatjes, wat is het thema? Schrijf dat voor jezelf op een kladblaadje. Als ik aangeef dat het mag, ga je overleggen met je team of jullie allemaal hetzelfde antwoord hebben. Ik noem een nummer en het teamlid met dat nummer mag dan het teamantwoord geven. Let erop dat het echt een antwoord van het hele team is."
- Wandel door het boek en bekijk de plaatjes. Merk op dat de paginanummers ontbreken.**
- 2. Opdracht.** Laat de leerlingen met elkaar overleggen en komen tot een teamantwoord.
- tijd** 5 minuten
- GH**
- 3. Uitwisselen met de groep.** Kies een nummer voor de beurt. Laat degene kort het teamantwoord weergeven. Stimuleer het geven van een compleet antwoord.
- tip** *Vraag af en toe even na aan een ander teamlid of dit echt het teamantwoord is.*
- ///**
- Teamdoel samenwerkvaardigheid bereikt: punten.**
- 4. Schrijversdoel.** "De titel van het boek geeft eigenlijk duidelijk aan waar het boek over gaat; rivieren, zeeën & oceanen. De schrijver heeft het boek geschreven met een bepaald doel, wat wil de schrijver denk je?" **DDU.** "De schrijver wil de lezer graag dingen leren over rivieren, zeeën & oceanen. Dit noemen we een informatief boek."

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen vertellen wat ze van de eerste drie woorden weten of waar ze de woorden mee associëren.

	1. Lees alle woorden voor en lees daarna de woorden hardop met de groep. Laat de leerlingen de woorden in het werkschrift schrijven.
tijd klaar	<u>15 minuten</u> werkschrift, klaaropdracht les 1/woordbon (facultatief)
DDU ///	2. Woordmuur. “Vandaag gaan we kijken wat we van de eerste drie woorden weten. Het eerste woord is ‘de stoom’. Ik weet wat een stoomtrein is, maar wat betekent het woord stoom dan eigenlijk? Wat denken jullie? Denk zelf even na en overleg daarna met je maatje waar het woord ‘stoom’ mee te maken kan hebben.” Geef de leerlingen de mogelijkheid om eerst zelf na te denken en daarna uit te wisselen met het maatje. Waardeer actief luistergedrag met 10 punten voor het team. “Ik hoor dat jullie ook denken dat ‘de stoom’ de rook is van bijvoorbeeld een stoomtrein. Stoom alleen is dus de rook/damp die je ziet als je iets heel heet maakt. Wie heeft nog een voorbeeld van ‘de stoom’, denk hierbij maar eens aan aardappels op het fornuis, wat gebeurt er als het water kookt?” DDU. “Ik schrijf dit achter het woord op de woordmuur. Nu de andere woorden: ‘de oceanen’ en ‘de kieuwen’. Bespreek met je maatje/team wat je weet van deze woorden. Luister actief naar de ander zodat je goed hoort wat je maatje/teamlid zegt, want straks geef ik een beurt en dan moet jij misschien vertellen wat jullie besproken hebben.”
DDU /// →	Geef tijd voor overleg over (één van) de woorden en bepaal via het trekken van een lollystokje wie een beurt krijgt. Waardeer (ook bij een fout antwoord) als de leerling goed weergeeft wat besproken is en leg uit dat de punten verdiend zijn omdat ze elkaar goed hebben geholpen. Noteer de goede suggesties op de woordmuur. 3. Modeling. Als meerdere leerlingen deze vraag niet kunnen beantwoorden, doe het dan nog even kort voor.

LEZEN EN VERHELDEREN

Doel: De leerlingen kunnen de stappen van de spiekbrief ‘verhelderen’ goed toepassen.

	1. Uitleg. “Vandaag gaan we zes bladzijden lezen. De eerste twee bladzijden (‘de blauwe planeet’) lees ik aan jullie voor. Daarna lezen jullie zelf ‘de kringloop van het water’ en ‘zout water’. Het is erg belangrijk dat je de woorden allemaal kunt lezen om goed te begrijpen wat er staat. Gelukkig hebben we daar onze hulpen voor: de memo’s en de spiekbrief. We weten nu wat we moeten doen als we een woord zien dat we niet kunnen lezen of begrijpen. Welke stappen nemen we dan?” DDU. “Je stopt bij dat woord, plakt er een memo op en kijkt of er een tip staat op de spiekbrief waardoor je het woord kan verhelderen en als het je lukt haal je de memo weg. Als je de memo op het woord laat dan weet je dat je straks aan je maatje en/of aan je team kunt vragen of zij een goede tip hebben.”
DDU	
tip	<i>Als de leerlingen onvoldoende routine hebben in het volgen van deze stappen, blijf het dan steeds voor doen en leg daarbij uit waarom het belangrijk is. Waardeer een juiste aanpak met punten. Lees de eerste twee bladzijden voor (‘de blauwe planeet’).</i>
	2. Zelfstandig lezen: ‘de kringloop van het water’ en ‘zout water’. “Lees deze bladzijden en elke keer als je een woord niet kan lezen dan stop je, kijk je op de spiekbrief hoe je het woord kunt verhelderen.
tijd klaar	<u>10 minuten</u> werkschrift, klaaropdracht les 1/woordbon (facultatief)
	3. Maatjeswerk. Memo’s bespreken en antwoorden vergelijken. “Als je klaar bent met het bespreken van de memo’s vraag je aan je maatje waar de bladzijde over ging en naar de betekenis van de moeilijke woorden uit de tekst. Als het antwoord klopt dan wissel je van rol en mag je maatje jou overhoren.”
tijd	<u>10 minuten</u>
tijd	4. Duolezen: ‘zout water’. <u>5 minuten</u>

tijd 5. Verhelderen team/groep: 'de kringloop van het water' en 'zout water'.
 /// 5 minuten
 Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: geef punten.

AFRONDING

- DDU** 1. **Voorspelling.** "Aan het begin van de les heb je een voorspelling gedaan over het thema van dit boek. Nu heb je al een stuk gelezen. Wat weet je nu meer over het thema water?" **DDU. Geef leerlingen tijd om na te denken en geef een aantal leerlingen de beurt.**
- GH** 2. **Zin of onzin.** "Ik ga straks een zin zeggen en dan moeten jullie zeggen of deze zin klopt of niet. Eerst ga je zelf over het antwoord nadenken en daarna overleg je in je team. Ik zeg een nummer en degene met dat nummer houdt een kaartje omhoog. Groen betekent dat het klopt, blauw betekent dat het niet klopt. Ga allemaal met je handen voor je ogen zitten en denk eerst goed na over de vraag. De vraag is: Klopt het dat de aarde voor het grootste gedeelte uit land bestaat?" **Geef tijd om na te denken, te overleggen en om tot een teamantwoord te komen. Noem een nummer, laat die leerlingen het kaartje omhooghouden.** "Het klopt niet, de aarde bestaat voor het grootste deel uit water. Astronauten noemen onze aarde daarom ook wel 'de blauwe planeet'. De teams die een blauw kaartje omhoog hadden, hebben 10 punten verdiend, schrijf dat maar bij 'Help elkaar', want jullie hebben elkaar goed geholpen met het vinden van het goede antwoord." *Als de leerlingen het moeilijk vinden om op deze vragen antwoord te geven, doe dit dan regelmatig voor door terug naar de tekst te gaan.*
- /// tip**
- terugblik**
- samenwerking
  - woorden van de week
  - lezen en verhelderen
  - punten tellen en vieren d.m.v. een yell
- voorblik**
- woorden van de week
  - samenvatten
  - lezen en verhelderen

Les 2

- Samenwerk vaardigheid:** - Leg je ideeën uit en stel vragen.
- Lesdoel:** - De leerlingen kunnen belangrijke details van de sleutelwoorden terugvinden in de tekst en deze benoemen.
- Materialen:**
- Rivieren, zeeën & oceanen, 'zoet water' t/m 'zeeën en oceanen'
  - werkschrift, klaaropdracht les 2
  - ideeënboom (website Success for All /algemene materialen)
  - blauwe en groene kaartjes voor het spel 'zin of onzin'

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

- terugblik**
- samenwerking
  - woorden van de week
  - lezen en verhelderen
- vooruitblik**
- woorden van de week
  - samenvatten
  - lezen en verhelderen

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen vertellen wat ze van de middelste drie woorden weten of waar ze de woorden mee associëren.

- DDU**
///
→
1. Lees de woorden voor en lees daarna de woorden hardop met de groep.
  2. **Woordmuur.** "Vandaag gaan we kijken wat we van de middelste drie woorden weten. Bespreek met je maatje wat je weet van deze drie woorden. Luister actief naar de ander zodat je goed hoort wat je maatje zegt, want straks geef ik een beurt en dan moet jij misschien vertellen wat jullie besproken hebben." **Geef tijd voor overleg over (één van) de woorden en bepaal via het trekken van een lollystokje wie een beurt krijgt. Waardeer (ook bij een fout antwoord) als de leerling goed weergeeft wat besproken is en leg uit dat de punten verdiend zijn omdat ze elkaar goed hebben geholpen. Noteer de suggesties op de woordmuur.**
  3. **Modeling.** Als meerdere leerlingen deze vraag niet kunnen beantwoorden, doe het dan nog even kort voor.

SAMENVATTEN: IDEEËNBOOM

Doel: De leerlingen kunnen belangrijke details van de sleutelwoorden terugvinden in de tekst en deze benoemen.

- DDU**
- DDU.** Geef de leerlingen de tijd om na te denken en te overleggen met hun maatje. Geef een leerling de beurt. "Om een verhaal goed te kunnen samenvatten gebruiken we de picto's, maar zoals jullie de vorige keer geleerd hebben is dit een informatief boek. Wat is een informatief boek ook alweer?" **DDU.** "Een informatief boek is een boek met één bepaald onderwerp/thema met als doel er iets over te leren. Bijvoorbeeld dieren, beroepen, sport, kunst, aardrijkskunde en geschiedenis. Bij een informatief boek gebruiken we een ideeënboom. Kijk maar eens naar het bord." **Laat de ideeënboom zien op het digibord (website Success for All/algemene materialen groep M4).** "De vorige keer hebben jullie o.a. gelezen over 'de kringloop van het water'. Wat hebben jullie daar nog van onthouden?"
- DDU**
- 2. Opdracht.** "We gaan de sleutelwoorden passend bij de tekst 'de kringloop van het water' in een ideeënboom zetten. We beginnen bij het onderwerp. Het onderwerp schrijven we in de stam van de boom (daar waar het om gaat). Dit is 'de kringloop van het water'. Om te bepalen welke sleutelwoorden ik bij de takken kan schrijven ga ik de tekst lezen en de plaatjes bekijken."

DDU	Lees de kopjes en bekijk de illustraties van 'de kringloop van het water'. "Wat zouden de sleutelwoorden kunnen zijn? Plak hier een memo op." DDU. Geef de leerlingen de tijd om na te denken en te overleggen met hun maatje. Geef een paar leerlingen de beurt. Schrijf de antwoorden mee op het digibord. "Een belangrijk sleutelwoord die hier echt bij past is 'stoom'. Dit woord zetten we in de tak van de boom. Hier zetten we ook de andere sleutelwoorden neer: 'wolk', 'regen', 'meer', 'rivier'. Als ik de tekst verder niet heb gelezen en ik zie het woord 'stoom' staan, dan weet ik nog niet wat hier precies mee bedoeld wordt. Ik mis de details. Details geven je belangrijke informatie, bijvoorbeeld over hoe iets eruitziet of wat belangrijke kenmerken van iets zijn." Lees de eerste twee zinnen van 'de kringloop van het water' voor. "Ik plak een memo op 'de zon verwarmt water'. Dit detail schrijven we in de ideeënboom onder het woord 'stoom'. Zoek nu details bij de sleutelwoorden 'wolk', 'regen', 'meer', 'rivier' en plak hier een memo bij. De details moeten belangrijke informatie geven over de sleutelwoorden. Als jij en je team klaar zijn met lezen vergelijk je jullie memo's."
→	
tijd	3. Maatjeswerk. "Vergelijk de memo's/details passend bij de sleutelwoorden met je maatje." <u>5 minuten</u>
///	4. Groep. Bespreek de ideeënboom met de groep. Geef via de lollystokjes beurten en waardeer de inspanning van de leerlingen met punten. Als de leerlingen nog veel moeite hebben met het vinden van de juiste details, model het dan nogmaals.
tip	Zie handleiding: 'Antwoorden bij de ideeënboom'.

LEZEN EN VERHELDEREN

Doel: De leerlingen kunnen woorden verhelderen en helpen hun maatje/team door het geven van tips.

DDU	1. Uitleg. "Ik ga de eerste twee bladzijde lezen ('zoet water') en elke keer als ik een woord niet kan lezen dan stop ik." Lees de bladzijde tot een woord waarmee de leerlingen moeite kunnen hebben. "Ik moet stoppen en op mijn spiekbrieven kijken wat ik kan doen om het woord te verhelderen. Welke tip kan mij nu het beste helpen? DDU en geef willekeurig een beurt. Pas de suggestie toe en kijk samen met de leerlingen of dit een goede tip is. Waardeer het met punten. Lees de bladzijde verder en model eventueel ook nog andere woorden."
///	2. Zelfstandig lezen: 'brak water' en 'zeeën en oceanen'. "Lees deze bladzijden en elke keer als je een woord niet kan lezen dan stop je, kijk je op de spiekbrieven hoe je het woord kunt verhelderen."
tijd	<u>10 minuten</u>
klaar	werkschrift, klaaropdracht les 2/woordbon (facultatief)
	3. Maatjeswerk. Memo's bespreken en antwoorden vergelijken. "Als je klaar bent met het bespreken van de memo's vraag je aan je maatje waar de bladzijde over ging en naar de betekenis van de moeilijke woorden uit de tekst. Als het antwoord klopt dan wissel je van rol en mag je maatje jou overhoren."
tijd	<u>10 minuten</u>
tijd	4. Duolezen: 'zeeën en oceanen'. <u>5 minuten</u>
tijd	5. Verhelderen team/groep: 'brak water' en 'zeeën en oceanen'. <u>5 minuten</u>
///	Teamdoel samenwerkvaardigheid bereikt: geef punten.

AFRONDING

GH	1. Zin of onzin. "Ik ga straks weer een zin zeggen en dan moeten jullie zeggen of deze zin klopt of niet. Eerst ga jezelf over het antwoord nadenken en daarna overleg je in je team. Ik zeg een nummer en degene met dat nummer houdt een kaartje omhoog. Groen betekent dat het klopt, blauw betekent dat het klopt niet. Ga allemaal met je handen voor je ogen zitten en denk eerst goed na over de vraag. De vraag is: De zee leeft in zout water. Klopt dit?" Geef tijd om na te denken, te overleggen en om tot een teamantwoord te komen. Noem een nummer, laat die leerlingen het kaartje omhooghouden. "Het klopt niet, dit hebben we kunnen lezen op de bladzijde 'brak water'. De teams die een blauw kaartje omhoog hadden, hebben 10 punten
----	--

**///
tip**

verdiend. Schrijf dat maar bij 'Help elkaar', want jullie hebben elkaar goed geholpen met het vinden van het goed antwoord." *Als de leerlingen het moeilijk vinden om op deze vragen antwoord te geven, doe dit dan regelmatig voor door terug naar de tekst te gaan.*

terugblik

- woorden van de week
- samenvatten
- lezen en verhelderen
- samenwerken en punten

vooruitblik

- woorden van de week
- lezen en verhelderen

Les 3

**Samenwerk
vaardigheid:**

- Leg je ideeën uit en stel vragen.

Lesdoel:

- De leerlingen kennen de betekenis van de woorden van de week.

Materialen:

- Rivieren, zeeën & oceanen, 'de Grote Oceaan' t/m 'de Noordelijke IJszee'
- werkschrift, klaaropdracht les 3
- kopieerblad, les 3
- blauwe en groene kaartjes voor het spel 'zin of onzin'

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik

- woorden van de week
- samenvatten
- lezen en verhelderen

vooruitblik

- woorden van de week
- lezen en verhelderen

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen vertellen wat ze van de laatste drie woorden weten of waar ze de woorden mee associëren.

DDU

///

→

1. Lees de woorden voor en lees daarna de woorden hardop met de groep.

2. Woordmuur. "Vandaag gaan we kijken wat we van de laatste drie woorden weten. Bespreek met je maatje wat je weet van deze drie woorden. Luister actief naar de ander zodat je goed hoort wat je maatje zegt, want straks geef ik een beurt en dan moet jij misschien vertellen wat jullie besproken hebben." **Geef tijd voor overleg over (één van) de woorden en bepaal via het trekken van een lollystokje wie een beurt krijgt. Waardeer (ook bij een fout antwoord) als de leerling goed weergeeft wat besproken is en leg uit dat de punten verdiend zijn omdat ze elkaar goed hebben geholpen. Noteer de suggesties op de woordmuur.**

3. Modeling. Als meerdere leerlingen deze vraag niet kunnen beantwoorden, doe het dan nog even kort voor.

LEZEN EN VERHELDEREN

Doel: De leerlingen kunnen woorden verhelderen en helpen hun maatje/team door het geven van tips.

tijd

klaar

1. Zelfstandig lezen: 'de Grote Oceaan', 'de Zuidelijke Oceaan' en 'de Noordelijke IJszee'. "Lees deze bladzijden en elke keer als je een woord niet kan lezen, stop je en kijk je op de spiekbrieff hoe je het woord kunt verhelderen."

10 minuten

werkschrift, klaaropdracht les 3/woordbon (facultatief)

2. Maatjeswerk. Memo's bespreken en antwoorden vergelijken. "Als je klaar bent met het bespreken van de memo's vraag je aan je maatje waar de bladzijde over ging en naar de betekenis van de moeilijke woorden uit de tekst. Als het antwoord klopt dan wissel je van rol en mag je maatje jou overhoren."

tijd

5 minuten

3. Duolezen: 'de Noordelijke IJszee'.

tijd

5 minuten

4. Verhelderen team/groep: 'de Grote Oceaan', 'de Zuidelijke Oceaan' en 'de Noordelijke IJszee'.

tijd

5 minuten

///

Teamdoel samenwerkvaardigheid bereikt: punten.

AFRONDING

Doel: De leerlingen kennen de betekenis van de woorden van de week en kunnen deze verduidelijken a.d.h.v. afbeeldingen.

GH **1. Woorden van de week.** “Nu gaan we met alle woorden nog even oefenen, zodat we de woorden en hun betekenis goed kunnen onthouden. Dit doen we met afbeeldingen, met plaatjes. Kijk goed naar de plaatjes en kies een woord van de week dat het best bij het plaatje past. Doe dit eerst zelf.” **Geef tijd voor het maken van het werkblad.** “Vergelijk nu met je maatje of jullie dezelfde antwoorden hebben.” **Geef de tijd voor overleg, laat de maatjes overleggen welk woord het best past bij het plaatje. Laat de leerlingen per plaatje steeds hardop het antwoord geven. Ga naar het volgende woord als iedereen hetzelfde antwoord geeft. Als de leerlingen verschillende antwoorden geven, model de denkstappen die de leerlingen moeten maken om tot het goede antwoord te komen. Geef punten.**

///

GH **2. Zin of onzin.** “Ik ga straks weer een zin zeggen en dan moeten jullie zeggen of deze zin klopt of niet. Eerst ga jezelf over het antwoord nadenken en daarna overleg je in je team. Ik zeg een nummer en degene met dat nummer houdt een kaartje omhoog. Groen betekent dat het klopt, blauw betekent dat klopt niet. Ga allemaal met je handen voor je ogen zitten en denk eerst goed na over de vraag. De vraag is: Op de Zuidpool leven pinguïns. Klopt dit?” **Geef tijd om na te denken, te overleggen en om tot een teamantwoord te komen. Noem een nummer, laat die leerlingen het kaartje omhooghouden.** “Het klopt, pinguïns leven op de Zuidpool en niet op de Noordpool. De teams die een groen kaartje omhoog hadden, hebben 10 punten verdiend. Schrijf dat maar bij ‘Help elkaar’, want jullie hebben elkaar goed geholpen met het vinden van het goed antwoord.” *Als de leerlingen het moeilijk vinden om op deze vragen antwoord te geven, doe dit dan regelmatig voor door terug naar de tekst te gaan.*

///
tip

terugblik

- woorden van de week
- lezen en verhelderen
- punten en feedback

voorblik

- toets
- boekenclub en logboekjes (facultatief)
- woordrijtjes (facultatief)

Les 4

Samenwerk - Leg je ideeën uit en stel vragen.

vaardigheid:

Lesdoel: - De leerlingen leren n.a.v. het bespreken van de toets hoe ze informatie uit een tekst kunnen halen.

Materialen: - Rivieren, zeeën & oceanen, 'de Caraïbische Zee' en 'de Middellandse Zee'
- weektoets les 4
- ABCD blad met wasknijper per leerling

Facultatief:

- Tips en Tops
- logboekje
- werkschrift les 4
- kopieerblad 'vloeiend lezen'
- Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik - woorden van de week
- lezen en verhelderen

vooruitblik - toets
- boekenclub en logboekjes (facultatief)
- woordrijtjes (facultatief)

WOORDEN VAN DE WEEK

1. Oefenen voor de toets. De leerlingen kunnen zich voorbereiden op de toets door de betekenis van de woorden nog even door te nemen. Dit kan in overleg met maatje/ team of via de woordmuur.

tijd 5 minuten

TOETS

Doel: De leerlingen leren n.a.v. het bespreken van de toets hoe ze informatie uit een tekst kunnen halen.

1. Zet de leerlingen in toetsopstelling.

2. Uitleg. "Vandaag gaan we een toets maken. Pak je toetsboekje en neem weektoets les 4 voor je. Ik ga de vragen voorlezen, zodat jullie weten welke vragen er zijn." **Lees de vragen voor en leg indien nodig een vraag uit.** "Bij elke vraag moet je eerst alle antwoorden lezen en dan het goede antwoord kiezen. Om die letter zet je een rondje. Om de vragen goed te beantwoorden moet je 'de Caraïbische Zee' en 'de Middellandse Zee' lezen."

3. Zelfstandig lezen. "Nu gaan jullie eerst 'de Caraïbische Zee' en 'de Middellandse Zee' lezen en daarna maak je de vragen in je toetsboekje."

tijd 30 minuten

klaar oefenen van de woordrijtjes

4. Bespreken van de vragen. "Je krijgt van mij een blad met daarop de letters ABCD. We gaan de vragen bespreken en elke keer als ik de vraag opgelezen heb, kijk je of je gekozen had voor antwoord A, B, C of D. Heb je voor B gekozen dan zet je de wasknijper op B. Koos je voor C dan doe je de wasknijper op die letter. Daarna doen we op mijn teken het bordje omhoog." **Lees de eerste vraag voor en vraag aan de leerlingen om de wasknijper op de letter van hun antwoord te zetten.** Kijk of de (bijna alle) leerlingen het goede antwoord hebben en ga dan door. Als er veel verschillende antwoorden gegeven zijn, model dan de stappen die de leerlingen hadden moeten maken om tot het juiste antwoord te komen.

→ *Haal de toetsen op en zet de resultaten in de scorelijst weektoetsen.*

FACULTATIEF: LEESPLEZIER → LOGBOEKJE EN BOEKENCLUB

Doel: De leerlingen lezen zonder fouten en haperingen, met expressie en gebruikmakend van leestekens.

- 1. Logboekje.** “Vandaag ga je samen met je maatje/team de opdracht bespreken die je hebt gemaakt. Je vertelt om de beurt wat je deze week hebt gelezen en welke opdracht je hebt gemaakt.”
- tijd** 10 minuten
- tip** *Observeer of de maatjes goed overleggen en of iedereen een opdracht gemaakt heeft.*
- ///** **Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.**
- tip** **2. Boekenclub.** *Als een leerling geen boek van thuis mee heeft, kan hij of zij ook een stukje lezen uit het stilleesboek van school.*
- 3. Opdracht: Voorlezen en geven van Tips & Tops.** “De lezer leest eerst 5 minuten voor. Hierna vullen de teamleden de Tips en Tops in vervolgens bespreek je met elkaar de Tips en de Tops.”
- tijd** 10 minuten
- ///** **Observeer of de teamleden goed overleggen en samenwerken. Geef punten als de teamleden elkaar goed helpen.**
- 4. Voorlezen aan de groep.** Geef de leerlingen die dat willen de tijd om hun stukje voor te lezen. “Ik ben benieuwd welke tips en tops jouw team jou gegeven heeft.” **Geef de teams de tijd om te overleggen en hun antwoord te geven.** “Ik ben echt trots op jullie, niet alleen kunnen jullie al prachtig lezen, jullie helpen elkaar ook om steeds beter te worden.”
- ///** **Geef punten.**
- tip** *De leerlingen die voorgelezen hebben kunnen de Tips & Tops van hun teammaatjes krijgen. Dit kunnen ze thuis laten zien en/of als herinnering gebruiken bij vloeiend lezen.*

FACULTATIEF: WOORDCATEGORIE → WOORDEN DIE EINDIGEN OP -IG, -LIJK EN -ING.

Doel: De leerlingen kunnen woorden die eindigen op -ig, -lijk en -ing correct en vloeiend lezen.

- 1. Uitleg.** “Vandaag oefenen we woorden die eindigen op -ig, -lijk en -ing. Bijvoorbeeld ‘Water uit de kraan is eigenlijk niets anders dan zoet water.....’. Je leest -lijk, maar je zegt -luk. Als je dat weet, kun je de woorden beter en sneller lezen. Kijk maar eens naar het eerste woord. Hoe spreek je dat woord uit?” **DDU** “Het eerste rijtje zijn allemaal woorden die eindigen op -ing, -ig en -lijk. In het laatste rijtje staan de lastige woorden van de hoofdstukken die we deze week gelezen hebben. Als je daarmee klaar bent lees je samen met je maatje de woordenlijst van les 4.”
- 2. Lees de woorden van het werkschrift hardop voor. Lees ze daarna in koor.**
- 3. Maatje 1 leest hardop de rijtjes, maatje 2 houdt de tijd bij en controleert of de woorden goed gelezen worden. Na een minuut wisselen van beurt.**
- tip** *Geef een leerling de beurt om een minuut lang de woordjes te lezen. Laat de groep Tips en Tops geven.*
- **Noteer welke leerlingen de rijtjes vloeiend en correct kunnen lezen (vloeiend lezen).**

AFRONDING

- terugblik**
- toets
  - logboekjes en boekenclub (facultatief)
  - woordrijtjes (facultatief)
  - punten en feedback
- vooruitblik**
- schrijfopdracht
  - team van de week

Les 5

Samenwerk - Leg je ideeën uit en stel vragen.

vaardigheid:

Lesdoel: - De leerlingen kunnen de waterkringloop tekenen en beschrijven hoe de kringloop van het water werkt.

Materialen:

- Rivieren, zeeën & oceanen
- werkschrift, les 5
- kopieerblad schrijfpdracht, les 5

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik

- toets
- logboekje en boekenclub (facultatief)
- woordrijtjes (facultatief)

vooruitblik

- schrijfpdracht
- team van de week

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kennen de betekenissen van de woorden van de week.

1. Laat de leerlingen de woorden zachtjes in hun hoofd lezen en herwaarderen.
2. Bespreek de woorden. Geef elk team een woord van de week en laat hen overleggen hoe ze de betekenis van dat woord gaan uitleggen aan de groep.

tijd 5 minuten

GH 3. Noem een nummer en dat teamlid geeft het teamantwoord. Als het teamlid een goed antwoord geeft, dan mag het de teamyell laten horen.

/// Geven van een teamantwoord: punten.

SCHRIJFPDRACHT: DE KRINGLOOP VAN HET WATER

Doel: De leerlingen kunnen de waterkringloop tekenen en beschrijven hoe de kringloop van het water werkt.

DDU 1. **Uitleg.** “Deze week hebben jullie veel gelezen en hopelijk ook veel geleerd over het water op aarde. In les 1 en 2 hebben we het gehad over de kringloop van het water. Wat hebben jullie hier nog van onthouden?” **Geef tijd voor nadenken, overleg en geef willekeurig een beurt. Schrijf de goede suggesties mee op het digibord.** “Vandaag gaan jullie met je maatje werken aan de opdracht. Jullie maken eerst een tekening van de kringloop van het water. Daarna schrijf je op wat er op jullie tekening gebeurt. Jullie moeten dat doen in mooie en complete zinnen.” **Laat een afbeelding zien van de waterkringloop op het digibord.** “Kijk eens goed naar de afbeelding op het bord. Wat zie je en wat gebeurt er? Als we eerst kijken naar de zon, wat kan ik hier dan over opschrijven? Wat doet de zon met het water?” **DDU.** “We beginnen met de zin: ‘De zon verwarmt het water en stijgt op als ... (stoom/waterdamp). Hierna schrijf je op wat er met de waterdamp gebeurt. Totdat het water weer terug is in de zee. Verwerk in je tekst signaalwoorden. Dit zijn woorden die helpen om verbanden in een tekst te herkennen, zoals: eerst, hierna, dan, vervolgens, verder, tenslotte, enz.”

DDU 2. **Opdracht.** “Overleg met je maatje hoe jullie tekening eruit moet komen te zien en maak eerst een tekening in het klad (met schrijfpotlood). Hierna schrijf je in het klad wat er te zien is op jullie tekening.”

tijd 15 minuten

3. Maatje. “Ga nu samen met je maatje de tekening en beschrijving bespreken en verbeteren. Lees de tekst hardop voor. Het andere maatje let goed op de punten van het afvinklijstje en geeft tips als iets nog beter kan. Denk aan de hoofdletters en punten.”

tijd 5 minuten

/// **Observeer of de maatjes goed overleggen, bijvoorbeeld of ze om de beurt praten. Stimuleer het geven van tips en tops. Geef punten voor goede samenwerking.**

4. Netversie. “Nu gaan we de tekening en tekst in het net schrijven. Hiervoor krijg je van mij een kopieerblad (kopieerblad schrijfopdracht, les 5). Overleg met je maatje wie wat gaat doen en in welke volgorde.”

tijd 20 minuten

klaar tekening afmaken, oefenen van de woordrijtjes

5. Groep. “Ik zag dat maatjes ... en ... elkaar heel goed hielpen. Ze gaven tips aan elkaar en legden ook uit waarom ze deze tips gaven. Wie van jullie wil zijn tekst voorlezen aan de klas?”

Geef de leerlingen die dat willen de mogelijkheid om hun tekst voor te lezen.

→ *Noteer in welke mate het de leerling gelukt is om aan de eisen van de stelopdracht te voldoen.*

AFRONDING

(Doel: De leerlingen kennen de betekenis van de woorden van de week en kunnen deze verduidelijken a.d.h.v. betekenisvolle zinnen op de woordbonnen.)

1. Terugblik. “Ik zag teams goed samenwerken. Ik kon echt zien dat ... en ... (noem namen teams) elkaar goed hielpen.

facultatief **2. Schatkist.** “In onze schatkist zitten de woordbonnen met zinnen die we als team gemaakt hebben. We maken onze schatkist leeg om ruimte te maken voor de woordbonnen van de volgende keer. Ik heb de woordbonnen allemaal bekeken en ik wil jullie een paar heel mooie zinnen laten horen.”

/// **Lees een paar mooie zinnen voor of laat de leerlingen dat doen. Overleg of de zin op de ingeleverde woordbon een complete zin is. Een team kan punten verdienen als de zin compleet is (hoofdletter en punt) en de betekenis van het woord goed op de woordbon zijn ingevuld. Besteed extra aandacht aan de zinnen, doe eventueel hardop denkend voor wat een zin betekenisvol maakt.**

3. Vieren van het resultaat. Bespreek de teamlijsten en laat de leerlingen de punten bij elkaar optellen. Bedenk met elkaar wat het team met de meeste punten mag doen als ‘team van de week’.

voorblik “De volgende keer lezen we verder in ‘Rivieren, zeeën & oceanen’.”

OVERZICHT BIJ HET BOEK, LES 6-10

De lesdoelen van les 6-10:

‘Rivieren, zeeën & oceanen’ – Mack Rivieren, meren en watervallen t/m De Everglades	
Technisch en vloeiend lezen:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen hebben plezier tijdens het lezen. - De leerlingen kunnen de verhaallijnen herkennen en volgen. - De leerlingen lezen zonder fouten en haperingen, met expressie en gebruikmakend van leestekens.
Opdrachten	
Woordenschat:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen verbreden en verdiepen hun woordkennis. - De leerlingen hanteren strategieën voor het afleiden van woordbetekenissen en het onthouden van woorden. - De leerlingen kennen de betekenis van de woorden van de week en kunnen deze woorden verduidelijken a.d.h.v. afbeeldingen.
Begrijpend lezen:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kunnen het verhaal voorspellen op basis van de titel en plaatjes. - De leerlingen kunnen een deel van de tekst samenvatten met behulp van de ideeënboom. - De leerlingen kunnen informatie uit de tekst in eigen woorden weergeven.
Woordcategorie: (facultatief)	- De leerlingen kunnen woorden met een -c- die je uitspreekt als -s- correct en vloeiend lezen.
Schrijven:	- De leerlingen kunnen een muurkrant met een titel, plaatjes en weetjes over het onderwerp ‘Rivieren’, ‘meren’ en ‘watervallen’ maken.

Voorbereiding (voorafgaand aan les 6-10):

- Leg de teambakjes, de nieuwe woordmuur en de teamlijsten klaar (les 6).
- Zet het digibordschema* klaar (les 6-10).
- Leg het kopieerblad woordenschat* klaar (les 8).
- Leg de toetsboekjes klaar (les 9).
- Leg het kopieerblad schrijfofdracht* klaar (les 10).
- Leg het registratieformulier vloeiend lezen* klaar.

* Zie site: <http://successforall-nederland.nl>

Les	Woorden van de week	Blz.	Betekenis
6.	het koraalrif	de koraalzee	<i>Een lange, smalle ondiepte in de zee waarvan de bodem bedekt is met koraal.</i>
6.	steil	rivieren, meren en watervallen	<i>Heel schuin oplopend of afdalend.</i>
6.	het landschap	rivieren, meren en watervallen	<i>Deel van het aardoppervlak. Verschillende soorten (berglandschap, rivierlandschap, toendralandschap etc.).</i>
7.	de piramides	de Nijl	<i>Een grafmonument of een graftombe voor Egyptische farao's.</i>
7.	kurkdroog	de Nijl	<i>Heel erg droog.</i>
7.	de ceremonie	de Ganges	<i>Een ceremonie is een plechtigheid, bv. inhuldiging koning/trouwerij etc.</i>
8.	de kerktoeren	Iguaçu	<i>Toren van een kerk.</i>
8.	bewonderen	de Niagrawatervallen	<i>Iets of iemand erg mooi of goed vinden.</i>
8.	oorverdovend	de Niagrawatervallen	<i>Ontzettend hard/doof makend/hels kabaal/keihard.</i>

Les 6

Samenwerk - Maak de opdracht af.

vaardigheid:

Lesdoel:

- De leerlingen weten wat een muurkrant is.
- De leerlingen kunnen een weetje over de Amazone uit de tekst halen.

Materialen:

- Rivieren, zeeën & oceanen, 'de Koraalzee', 'rivieren, meren en watervallen' en 'de Amazone'
- werkschrift, woorden van de week, klaaropdracht les 6
- woordmuur
- Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik

- de schrijfpdracht 'de kringloop van het water'
- team van de week

vooruitblik

- woorden van de week
- lezen en verhelderen

SAMENWERKVAARDIGHEID: 'MAAK DE OPDRACHT AF'

tip

"De nieuwe samenwerkvaardigheid voor deze week is: 'Maak de opdracht af.' (of kies een vaardigheid die op dit moment beter bij de groep past). Pas als je de opdracht afmaakt is het doel bereikt. We gaan de hele week extra op deze samenwerkvaardigheid letten en als ik kan zien dat jullie als team je best hiervoor doen kun je hier punten mee verdienen."

tip

Eerst gaan we een spel spelen en dat spel heeft te maken met de samenwerkvaardigheid van deze week." Kies een Brain Game die van toepassing is.

tijd

10 minuten

///

tip

Waardeer de inspanning van elk team dat tijdens het spel zijn best doet om de samenwerkvaardigheid te oefenen. Vier het goede resultaat eventueel ook met een yell.

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen vertellen wat ze van de eerste drie woorden weten of waar ze de woorden mee associëren.

tijd

15 minuten

klaar

werkschrift, klaaropdracht les 6/woordbon (facultatief)

DDU

2. Woordmuur. "Bespreek met je maatje wat je weet van de eerste drie woorden. Luister actief naar de ander zodat je goed hoort wat je maatje zegt, want straks geef ik een beurt en dan moet jij misschien vertellen wat jullie besproken hebben." **Geef tijd voor overleg over (één van) de woorden en bepaal via het trekken van een lollystokje wie een beurt krijgt. Waardeer (ook bij een fout antwoord) als de leerling goed weergeeft wat besproken is en leg uit dat de punten verdiend zijn omdat ze elkaar goed hebben geholpen. Noteer de suggesties op de woordmuur.**

///

→

3. Modeling. Als meerdere leerlingen deze vraag niet kunnen beantwoorden, doe het dan nog even kort voor.

LEZEN EN VERHELDEN

Doel: De leerlingen kunnen de stappen van de spiekbrief 'verhelderen' goed toepassen.

tip

1. Uitleg. "Vandaag gaan we zes bladzijdes lezen. De eerste twee bladzijdes ('de Koraalzee') lees ik aan jullie voor. Daarna lezen jullie zelf 'rivieren, meren en watervallen' en 'de Amazone'. Denk eraan dat je stopt bij de woorden die je niet kent, daar een memo plakt en op je spiekbrief 'verhelderen' kijkt voor een tip." *Als de leerlingen onvoldoende routine hebben in het volgen*

van deze stappen, blijf het dan steeds voor doen en leg daarbij uit waarom het belangrijk is. Waardeer een juiste aanpak met punten. Lees de eerste twee bladzijdes voor ('de Koraalzee').

2. Zelfstandig lezen: 'rivieren, meren en watervallen' en 'de Amazone'. "Lees deze bladzijden en elke keer als je een woord niet kan lezen dan stop je, kijk je op de spiekbrief hoe je het woord kunt verhelderen."

tijd 10 minuten

klaar werkschrift, klaaropdracht les 6/woordbon (facultatief)

3. Maatjeswerk. Memo's bespreken en antwoorden vergelijken. "Als je klaar bent met het bespreken van de memo's vraag je aan je maatje waar de bladzijde over ging en naar de betekenis van de moeilijke woorden uit de tekst. Als het antwoord klopt dan wissel je van rol en mag je maatje jou overhoren."

tijd 10 minuten

4. Duolezen: 'de Amazone'.

tijd 5 minuten

5. Verhelderen team/groep: 'rivieren, meren en watervallen' en 'de Amazone'.

tijd 5 minuten

/// **Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: geef punten.**

INTRODUCTIE MUURKRANT

Doel: De leerlingen weten wat een muurkrant is.

1. Uitleg. "Vandaag hebben we weer verder gelezen in het boek 'Rivieren, zeeën en oceanen'. Dit boek is anders dan andere boeken die we gelezen hebben. Veel boeken die we hebben gelezen, waren *verhalenboeken*. Dit boek over 'Rivieren, zeeën en oceanen' is geen verhaal. Hoe noemen we dit soort boeken?" **Geef tijd om na te denken en om te overleggen. Geef een**

DDU **aantal leerlingen de beurt.** "Dit noemen we een informatief boek. In het boek 'Rivieren, zeeën en oceanen' leren we iedere dag iets nieuws over het water op de aarde. We zien dan een mooie foto of tekening en daar omheen staat informatie."

/// **tip** *Laat uit het boek de plaat (voorafgaand aan de hoofdstukken) 'rivieren, meren en watervallen' zien.*

"Deze week leren jullie over verschillende rivieren, meren en watervallen. In les 10 maak je samen met je team een muurkrant. Hierop laat je zien wat je allemaal al weet over 'rivieren, meren en watervallen'. Waar moet je op letten bij het maken van een muurkrant, wat moet er allemaal op de muurkrant komen te staan denk je?" **DDU.** "Op de muurkrant komt een titel te staan ('rivieren, meren en watervallen'), zijn plaatjes te zien en er komt natuurlijk informatie/weetjes op staan. Net heb je het hoofdstuk gelezen over de rivier de Amazone. Wie kan hier al een weetje bij bedenken voor op de muurkrant?" **Geef tijd om na te denken, te overleggen**

DDU **met het maatje en geef een paar leerlingen de beurt. Waardeer de inspanning van de leerlingen met punten. Als de leerlingen nog veel moeite hebben met het juist formuleren van complete antwoorden, model het dan regelmatig.** "Als je deze week klaar bent met je opdrachten, mag je alvast plaatjes tekenen voor op je muurkrant en bedenken welke informatie je op je muurkrant wilt zetten (werkschrift, klaaropdrachten)."

AFRONDING

Doel: De leerlingen kunnen de woorden op verschillende manieren uitleggen zodat ze de woorden en hun betekenissen kunnen onthouden.

1. Woorden van de week. "Elk team krijgt één woord van de week. Dat woord gaan jullie uitleggen aan de groep. Terwijl jullie dat doen, gaat de groep raden om welk woord het gaat. Het uitleggen mag op drie verschillende manieren:

1. tekenen van het woord

2. uitbeelden van het woord

3. laten raden door het geven van tips (heeft te maken met, het tegenovergestelde is, je hebt het nodig bij, enz..)"

GH   **Geef elk team een woord van de week (of laat elk team een woord kiezen), geef tijd voor overleg en laat elk team een woord presenteren, de andere teams schrijven het antwoord op een kladblaadje. Waardeer een goed teamantwoord en een goede presentatie van het woord met punten.**

///

terugblik   - samenwerking
                         - woorden van de week
                         - lezen en verhelderen
                         - informatie over de muurkrant
                         - punten tellen en vieren d.m.v. een yell

vooruitblik   - woorden van de week
                         - samenvatten
                         - lezen en verhelderen

Samenwerk vaardigheid:

- Maak de opdracht af.

Lesdoel:

- De leerlingen kunnen belangrijke details van de sleutelwoorden terugvinden in de tekst en deze benoemen.

Materialen:

- Rivieren, zeeën & oceanen, 'de Nijl' en 'de Ganges'
- werkschrift, klaaropdracht les 7

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik

- samenwerking
- woorden van de week
- lezen en verhelderen
- informatie over de muurkrant

vooruitblik

- woorden van de week
- samenvatten
- lezen en verhelderen

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen vertellen wat ze van de middelste drie woorden weten of waar ze de woorden mee associëren.

DDU

///

→

1. Lees de woorden voor en lees daarna de woorden hardop met de groep.
2. **Woordmuur.** “Vandaag gaan we kijken wat we van de middelste drie woorden weten. Bespreek met je maatje wat je weet van deze drie woorden. Luister actief naar de ander zodat je goed hoort wat je maatje zegt, want straks geef ik een beurt en dan moet jij misschien vertellen wat jullie besproken hebben.” **Geef tijd voor overleg over (één van) de woorden en bepaal via het trekken van een lollystokje wie een beurt krijgt. Waardeer (ook bij een fout antwoord) als de leerling goed weergeeft wat besproken is en leg uit dat de punten verdiend zijn omdat ze elkaar goed hebben geholpen. Noteer de suggesties op de woordmuur.**
3. **Modeling.** Als meerdere leerlingen deze vraag niet kunnen beantwoorden, doe het dan nog even kort voor.

SAMENVATTEN: IDEEËNBOOM

Doel: De leerlingen kunnen belangrijke details van de sleutelwoorden terugvinden in de tekst en deze benoemen.

DDU

DDU

///

1. Uitleg. “Een stuk tekst samenvatten is best lastig. Daarom gebruiken we een hulpmiddel. Bij het samenvatten van een informatieve tekst gebruiken we een ideeënboom. Kijk maar eens naar het bord.” **Laat de ideeënboom zien op het digibord (website Success for All/algemene materialen groep M4).** “De vorige keer hebben jullie het hoofdstuk gelezen over ‘rivieren, meren en watervallen’. Wat hebben jullie daar nog van onthouden?” **DDU.**

2. Opdracht. “We gaan de sleutelwoorden passend bij het hoofdstuk ‘rivieren, meren en watervallen’ in een ideeënboom zetten. We beginnen bij het onderwerp. Het onderwerp schrijven we in de stam van de boom (daar waar het om gaat). Dit is ‘Het water op het land’. Om te bepalen welke sleutelwoorden ik bij de takken kan schrijven ga ik de tekst lezen en de plaatjes bekijken.” **Lees de kopjes en bekijk de illustraties van ‘rivieren, meren en watervallen’.** “Wat zouden de sleutelwoorden kunnen zijn? Plak hier een memo op.” **DDU.**

Geef de leerlingen de tijd om na te denken en te overleggen met hun maatje. Geef een paar leerlingen de beurt. Schrijf de antwoorden mee op het digibord. “Een belangrijk sleutelwoord die hier echt bij past is ‘zoet water’. Dit woord zetten we in de tak van de boom. Hier zetten we ook de andere sleutelwoorden neer: ‘meren’, ‘waterval’, ‘rivieren’. Als ik de tekst verder niet heb gelezen en ik zie het woord ‘zoet water’ staan, dan weet ik nog niet wat hier precies mee

bedoeld wordt. Ik mis de details. Details geven je belangrijke informatie, bijvoorbeeld over hoe iets eruitziet of wat belangrijke kenmerken van iets zijn.” **Lees de eerste drie zinnen van ‘rivieren’, ‘meren’ en ‘watervallen’ voor.** “Ik plak een memo op ‘valt als regen uit de lucht’. Dit detail schrijven we in de ideeënboom onder het woord ‘zoet water’. Zoek nu details bij de sleutelwoorden ‘meren’, ‘waterval’, ‘rivieren’ en plak hier een memo. De details moeten belangrijke informatie geven over de sleutelwoorden. Als jij en je team klaar zijn met lezen vergelijk je jullie memo’s.”

3. Maatjeswerk. “Vergelijk de memo’s/details passend bij de sleutelwoorden met je maatje.”

tijd

5 minuten

///

4. Groep. Bespreek de ideeënboom met de groep. Geef via de lollystokjes beurten en waardeer de inspanning van de leerlingen met punten. Als de leerlingen nog veel moeite hebben met het vinden van de juiste details, model het dan nogmaals.

tip

Zie handleiding: ‘Antwoorden bij de ideeënboom’.

LEZEN EN VERHELDEREN

Doel: De leerlingen kunnen woorden verhelderen en helpen hun maatje/team door het geven van tips.

1. Uitleg. “We gaan nu lezen en natuurlijk woorden verhelderen. Jullie gaan eerst zelf, dan met je maatje, met je team en op het laatst met de groep woorden verhelderen. Denk eraan dat je stopt bij de woorden die je niet kent, daar een memo plakt en op je spiekbrieven ‘verhelderen’ kijkt voor een tip.

tip

Als de leerlingen onvoldoende routine hebben in het volgen van deze stappen, blijf het dan steeds voor doen en leg daarbij uit waarom het belangrijk is. Waardeer een juiste aanpak met punten.

2. Zelfstandig lezen: ‘de Nijl’ en ‘de Ganges’. “Lees deze bladzijden en elke keer als je een woord niet kan lezen dan stop je, kijk je op de spiekbrieven hoe je het woord kunt verhelderen.”

tijd

10 minuten

klaar

werkschrift, klaaropdracht les 7/woordbon (facultatief)

3. Maatjeswerk. Memo’s bespreken en antwoorden vergelijken. “Als je klaar bent met het bespreken van de memo’s vraag je aan je maatje waar de bladzijde over ging en naar de betekenis van de moeilijke woorden uit de tekst. Als het antwoord klopt dan wissel je van rol en mag je maatje jou overhoren.”

tijd

10 minuten

4. Duolezen: ‘de Ganges’.

tijd

5 minuten

5. Verhelderen team/groep: ‘de Nijl’ en ‘de Ganges’.

tijd

5 minuten

///

Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: geef punten.

AFRONDING

Doel: De leerlingen kunnen de woorden op verschillende manieren uitleggen zodat ze de woorden en hun betekenissen kunnen onthouden.

1. Woorden van de week. “Elk team krijgt één woord van de week. Dat woord gaan jullie uitleggen aan de groep. Terwijl jullie dat doen, gaat de groep raden om welk woord het gaat. Het uitleggen mag op drie verschillende manieren:

1. tekenen van het woord

2. uitbeelden van het woord

3. laten raden door het geven van tips (heeft te maken met, het tegenovergestelde is, je hebt het nodig bij, enz..).”

GH

Geef elk team een woord van de week (of laat elk team een woord kiezen), geef tijd voor overleg en laat elk team een woord presenteren, de andere teams schrijven het antwoord op een kladblaadje. Nadat alle teams hun woord gepresenteerd hebben, worden de antwoorden besproken.

Waardeer een goed teamantwoord en een goede presentatie van het woord met punten.

///

terugblik

- woorden van de week
- samenvatten
- lezen en verhelderen

vooruitblik

- woorden van de week
- lezen en verhelderen

Les 8

- Samenwerk vaardigheid:** - Maak de opdracht af.
- Lesdoel:** - De leerlingen kennen de betekenis van de woorden van de week.
- Materialen:** - Rivieren, zeeën & oceanen, 'de Brooks rivier' t/m 'de Niagarawatervallen'
- werkschrift, klaaropdracht les 8
- kopieerblad, les 8

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

- terugblik** - woorden van de week
- samenvatten
- lezen en verhelderen
- vooruitblik** - woorden van de week
- lezen en verhelderen

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen vertellen wat ze van de laatste drie woorden weten of waar ze de woorden mee associëren.

- DDU**
- ///**
→
1. Lees de woorden voor en lees daarna de woorden hardop met de groep.
  2. **Woordmuur.** "Vandaag gaan we kijken wat we van de laatste drie woorden weten. Bespreek met je maatje wat je weet van deze drie woorden. Luister actief naar de ander zodat je goed hoort wat je maatje zegt, want straks geef ik een beurt en dan moet jij misschien vertellen wat jullie besproken hebben." **Geef tijd voor overleg over (één van) de woorden en bepaal via het trekken van een lollystokje wie een beurt krijgt. Waardeer (ook bij een fout antwoord) als de leerling goed weergeeft wat besproken is en leg uit dat de punten verdiend zijn omdat ze elkaar goed hebben geholpen. Noteer de suggesties op de woordmuur.**
  3. **Modeling.** Als meerdere leerlingen deze vraag niet kunnen beantwoorden, doe het dan nog even kort voor.

LEZEN EN VERHELDEREN

Doel: De leerlingen kunnen woorden verhelderen en helpen hun maatje/team door het geven van tips.

- tijd klaar**
1. **Zelfstandig lezen:** 'de Brooks rivier', 'de watervallen van Iguaçu' en 'de Niagarawatervallen'. "Lees deze bladzijden en elke keer als je een woord niet kan lezen, stop je en kijk je op de spiekbrief hoe je het woord kunt verhelderen."
10 minuten
werkschrift, klaaropdracht les 3/woordbon
  2. **Maatjeswerk. Memo's bespreken en antwoorden vergelijken.** "Als je klaar bent met het bespreken van de memo's vraag je aan je maatje waar de bladzijde over ging en naar de betekenis van de moeilijke woorden uit de tekst. Als het antwoord klopt dan wissel je van rol en mag je maatje jou overhoren."
5 minuten
  3. **Duolezen:** 'de Niagarawatervallen'.
5 minuten
  4. **Verhelderen team/groep:** 'de Brooks rivier', 'de watervallen van Iguaçu' en 'de Niagarawatervallen'.
5 minuten
- tijd**
///
- Teamdoel** samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.

AFRONDING

Doel: De leerlingen kennen de betekenis van de woorden van de week en kunnen deze verduidelijken a.d.h.v. afbeeldingen.

- GH**
- 1. Woorden van de week.** “Nu gaan we met alle woorden nog even oefenen, zodat we de woorden en hun betekenis goed kunnen onthouden. Dit doen we met afbeeldingen, met plaatjes. Kijk goed naar de plaatjes en kies een woord van de week dat het best bij het plaatje past. Doe dit eerst zelf.” **Geef tijd voor het maken van het werkblad.** “Vergelijk nu met je maatje of jullie dezelfde antwoorden hebben.” **Geef de tijd voor overleg, laat de maatjes overleggen welk woord het best past bij het plaatje. Laat de leerlingen per plaatje steeds hardop het antwoord geven. Ga naar het volgende woord als iedereen hetzelfde antwoord geeft. Als de leerlingen verschillende antwoorden geven, model de denkstappen die de leerlingen moeten maken om tot het goede antwoord te komen. Geef punten.**
- ///**
- terugblik**
- woorden van de week
  - lezen en verhelderen
  - punten en feedback
- vooruitblik**
- toets
  - boekenclub en logboekjes (facultatief)
  - woordrijtjes (facultatief)

Les 9

Samenwerk vaardigheid:

Lesdoel:

- Maak de opdracht af.

- De leerlingen leren n.a.v. het bespreken van de toets hoe ze informatie uit een tekst kunnen halen.

Materialen:

- Rivieren, zeeën & oceanen, 'het Nakurumeer' en 'de Everglades'
- weektoets les 9
- ABCD blad met wasknijper per leerling

Facultatief:

- Tips en Tops
- logboekje
- werkschrift les 9
- kopieerblad 'vloeiend lezen'
- Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik

- woorden van de week
- lezen en verhelderen
- punten en feedback

vooruitblik

- toets
- boekenclub en logboekjes (facultatief)
- woordrijtjes (facultatief)

WOORDEN VAN DE WEEK

1. Oefenen voor de toets. De leerlingen kunnen zich voorbereiden op de toets door de betekenis van de woorden nog even door te nemen. Dit kan in overleg met maatje/ team of via de woordmuur.

tijd

5 minuten

TOETS

Doel: De leerlingen leren n.a.v. het bespreken van de toets hoe ze informatie uit een tekst kunnen halen.

1. Zet de leerlingen in toetsopstelling.

2. Uitleg. "Vandaag gaan we een toets maken. De vragen gaan over de tekst. Je kunt vandaag laten zien dat je weet hoe je een compleet antwoord moet geven. Pak je toetsboekje en neem weektoets les 9 voor je. Ik ga de vragen voorlezen, zodat jullie weten welke vragen er zijn." **Lees de vragen voor en leg indien nodig een vraag uit.** "Bij elke vraag moet je eerst alle antwoorden lezen en dan het goede antwoord kiezen. Om die letter zet je een rondje. Om de vragen goed te beantwoorden moet je 'het Nakurumeer' en 'de Everglades' lezen."

3. **Zelfstandig lezen.** "Nu gaan jullie eerst 'het Nakurumeer' en 'de Everglades' lezen en daarna maak je de vragen in je toetsboekje."

tijd

30 minuten

klaar

oefenen van de woordrijtjes

4. **Bespreken van de vragen.** "Je krijgt van mij een blad met daarop de letters ABCD. We gaan de vragen bespreken en elke keer als ik de vraag opgelezen heb, kijk je of je gekozen had voor antwoord A, B, C of D. Heb je voor B gekozen dan zet je de wasknijper op B. Koos je voor C dan doe je de wasknijper op die letter. Daarna doen we op mijn teken het bordje omhoog." **Lees de eerste vraag voor en vraag aan de leerlingen om de wasknijper op de letter van hun antwoord te zetten. Kijk of de (bijna alle) leerlingen het goede antwoord hebben en ga dan door. Als er veel verschillende antwoorden gegeven zijn, model dan de stappen die de leerlingen hadden moeten maken om tot het juiste antwoord te komen.**

Haal de toetsen op en zet de resultaten in de scorelijst weektoetsen.

FACULTATIEF: LEESPLEZIER → LOGBOEKJE EN BOEKENCLUB

Doel: De leerlingen lezen zonder fouten en haperingen, met expressie en gebruikmakend van leestekens.

- 1. Logboekje.** “Vandaag ga je samen met je maatje/team de opdracht bespreken die je hebt gemaakt. Je vertelt om de beurt wat je deze week hebt gelezen en welke opdracht je hebt gemaakt.”
- tijd** 10 minuten
- tip** *Observeer of de maatjes goed overleggen en of iedereen een opdracht gemaakt heeft.*
- ///** **Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.**
- tip** **2. Boekenclub.** *Als een leerling geen boek van thuis mee heeft, kan hij of zij ook een stukje lezen uit het stilleesboek van school.*
- 3. Opdracht: Voorlezen en geven van Tips & Tops.** “De lezer leest eerst 5 minuten voor. Hierna vullen de teamleden de Tips en Tops in vervolgens bespreek je met elkaar de Tips en de Tops.”
- tijd** 10 minuten
- ///** **Observeer of de teamleden goed overleggen en samenwerken. Geef punten als de teamleden elkaar goed helpen.**
- 4. Voorlezen aan de groep.** Geef de leerlingen die dat willen de tijd om hun stukje voor te lezen. “Ik ben benieuwd welke tips en tops jouw team jou gegeven heeft.” **Geef de teams de tijd om te overleggen en hun antwoord te geven.** “Ik ben echt trots op jullie, niet alleen kunnen jullie al prachtig lezen, jullie helpen elkaar ook om steeds beter te worden.”
- ///** **Geef punten.**
- tip** *De leerlingen die voorgelezen hebben kunnen de Tips & Tops van hun teammaatjes krijgen. Dit kunnen ze thuis laten zien en/of als herinnering gebruiken bij vloeiend lezen.*

FACULTATIEF: WOORDCATEGORIE → WOORDEN MET DE -C- DIE JE UITSPREEKT ALS -S-

Doel: De leerlingen kunnen woorden met een -c- die je uitspreekt als -s- correct en vloeiend lezen.

- 1. Uitleg.** “In de tekst hebben we al een paar keer een woord gelezen waar een c in staat. De c is eigenlijk een hele gekke letter. Wie weet hoe je de c uitspreekt?” **Geef de leerlingen tijd om samen te overleggen.** “Ja, precies, als een k, maar ook weleens als een s. Met de c als een s gaan we oefenen. Pak je werkschrift er maar bij. In het laatste rijtje staan de lastige woorden van de hoofdstukken die we deze week gelezen hebben. Als je daarmee klaar bent, herhaal je de woorden van de vorige keer.”
- DDU**
- ///**
- 2. Lees de woorden van het werkschrift hardop voor. Lees ze daarna in koor.**
- 3. Maatje 1 leest hardop de rijtjes, maatje 2 houdt de tijd bij en controleert of de woorden goed gelezen worden. Na een minuut wisselen van beurt.**
- tip** *Geef een leerling de beurt om een minuut lang de woordjes te lezen. Laat de groep Tips en Tops geven. Noteer welke leerlingen de rijtjes vloeiend en correct kunnen lezen (vloeiend lezen).*
-

AFRONDING

- terugblik**
- toets
  - logboekjes en boekenclub (facultatief)
  - woordrijtjes (facultatief)
  - punten en feedback
- voorblik**
- schrijfopdracht
  - team van de week

Les 10

- Samenwerk vaardigheid:**
- Maak de opdracht af.
- Lesdoel:**
- De leerlingen kunnen een muurkrant met een titel, plaatjes en weetjes over het onderwerp 'Rivieren, 'meren' en 'watervallen' maken.
- Materialen:**
- Rivieren, zeeën & oceanen
  - A3-papier/tekenpapier
  - werkschrift, les 10

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

- terugblik**
- toets
  - logboekje en boekenclub (facultatief)
  - woordrijtjes (facultatief)
- vooruitblik**
- schrijfopdracht
  - team van de week

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kennen de betekenissen van de woorden van de week.

- 1. Laat de leerlingen de woorden zachtjes in hun hoofd lezen en herwaarderen.**
- 2. Bespreek de woorden. Geef elk team een woord van de week en laat hen overleggen hoe ze de betekenis van dat woord gaan uitleggen aan de groep.**
- tijd** 5 minuten
- GH** **3. Noem een nummer en dat teamlid geeft het teamantwoord. Als het teamlid een goed antwoord geeft, dan mag het de teamyell laten horen.**
- ///** **Geven van een teamantwoord: punten.**

SCHRIJFOPDRACHT: EEN MUURKRANT MET EEN TITEL, EEN PLAATJE EN WEETJES MAKEN

Doel: De leerlingen kunnen een muurkrant met een titel, plaatjes en weetjes over het onderwerp 'Rivieren, 'meren' en 'watervallen' maken.

- DDD**
- ///**
- 1. Uitleg.** "Vandaag ga je samen met je team een muurkrant maken over hetgeen waar je afgelopen week over gelezen hebt, namelijk: rivieren, meren en watervallen. Dit is tevens de titel van je muurkrant. In het boek is dit onderdeel (Rivieren, meren en watervallen) verdeeld in acht hoofdstukken. Welke hoofdstukken zijn dit denk je?" **DDU.** "Deze hoofdstukken zijn namen van rivieren, meren en watervallen en komen dus ook op jullie muurkrant (*de Amazone, de Nijl, de Ganges, de Brooks rivier, de watervallen van Iguazu, de Niagara-watervallen, het Nakurumeer en de Everglades*). Bij elke rivier, meer of waterval moet je minimaal één weetje schrijven op jullie muurkrant. Je mag ook de weetjes gebruiken die je afgelopen week als klaaropdracht in je werkschrift hebt gemaakt."
- 2. Opdracht.** "Eén van jullie is de voorzitter. De voorzitter moet ervoor zorgen dat iedereen zich goed aan de afspraken houdt. En de voorzitter zorgt er ook voor dat alles netjes op de poster komt. Overleg in je team wie van jullie de voorzitter is en verdeel daarna de acht hoofdstukken. Als je met zijn vieren in een team zit kan iedereen twee weetjes uitwerken en daarbij een passende tekening maken. Op de afvinklijst bij les 10 van je werkschrift zie je aan welke punten je moet denken. Op de kladversie in je werkschrift schrijf je de naam van de/het rivier/meer/waterval en daarbij de weetjes/feiten uit het boek en bedenk je welke tekeningen je hierbij wilt maken."
- tijd** 10 minuten
- tip** *Als het beter bij de groep past kun je hier ook een maatjes/teamopdracht van maken.*
- klaar** tekeningen voor de muurkrant

	3. Teamopdracht. “Bespreek en verbeter met je team de kladversies. Wat is goed of wat kan anders. Stel dat jullie het niet eens zijn met elkaar: wie kan dan in het team het beste de beslissing nemen?”
tijd	<u>5 minuten</u>
	4. Netversie. “Jullie krijgen nu de opdracht om de muurkrant te gaan maken. Je gaat dit op een groot vel papier doen (A3 of stevig karton). Schrijf de titel met grote letters op het vel. Maak een mooie tekening of plak je tekeningen erbij. Schrijf om de tekeningen de weetjes. Ga hier rustig mee aan de slag.”
tijd	<u>20 minuten</u>
klaar	presentatie voorbereiden
	5. Laat de teams de muurkrant presenteren aan de groep, geef mogelijkheden voor het stellen van vragen aan de teams en laat de groep Tops geven.
tijd	<u>15 minuten</u>
	6. Bespreken. Besteed aandacht aan de opdracht en bespreek met elkaar de moeilijkheden en een mogelijke aanpak voor de volgende keer (“Wat ga je de volgende keer anders/hetzelfde doen?”).
tijd	<u>5 minuten</u>
///	Teamdoel samenwerkvaardigheid bereikt: punten.
→	<i>Noteer in welke mate het de leerling gelukt is om aan de eisen van de stelopdracht te voldoen.</i>

AFRONDING	
(Doel: De leerlingen kennen de betekenis van de woorden van de week en kunnen deze verduidelijken a.d.h.v. betekenisvolle zinnen op de woordbonnen.)	
	1. Terugblik. “Ik zag teams goed samenwerken. Ik kon echt zien dat ... en ... (noem namen teams) elkaar goed hielpen. We hebben elkaar geholpen met de muurkrant en zijn al échte waterexperts!”
facultatief	2. Schatkist. “In onze schatkist zitten de woordbonnen met zinnen die we als team gemaakt hebben. We maken onze schatkist leeg om ruimte te maken voor de woordbonnen van de volgende keer. Ik heb de woordbonnen allemaal bekeken en ik wil jullie een paar heel mooie zinnen laten horen.”
///	Lees een paar mooie zinnen voor of laat de leerlingen dat doen. Overleg of de zin op de ingeleverde woordbon een complete zin is. Een team kan punten verdienen als de zin compleet is (hoofdletter en punt) en de betekenis van het woord goed op de woordbon zijn ingevuld. Besteed extra aandacht aan de zinnen, doe eventueel hardop denkend voor wat een zin betekenisvol maakt.
	3. Vieren van het resultaat. Bespreek de teamlijsten en laat de leerlingen de punten bij elkaar optellen. Bedenk met elkaar wat het team met de meeste punten mag doen als ‘team van de week’.
voorblick	“De volgende keer lezen we verder in ‘Rivieren, zeeën & oceanen’.”

OVERZICHT BIJ HET BOEK, LES 11-15

De lesdoelen van les 11-15:

‘Rivieren, zeeën & oceanen’ – Mack Kanalen t/m De Zuidkust van Australië	
Technisch en vloeiend lezen:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen hebben plezier tijdens het lezen. - De leerlingen kunnen de verhaallijnen herkennen en volgen. - De leerlingen lezen zonder fouten en haperingen en mooi op toon, gebruikmakend van de leestekens.
Opdrachten	
Woordenschat:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen verbreden en verdiepen hun woordkennis. - De leerlingen hanteren strategieën voor het afleiden van woordbetekenissen en het onthouden van woorden. - De leerlingen kennen de betekenis van de woorden van de week en kunnen deze woorden verduidelijken a.d.h.v. afbeeldingen.
Begrijpend lezen:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kunnen het verhaal voorspellen op basis van de titel en plaatjes. - De leerlingen kunnen een deel van de tekst samenvatten met behulp van de ideeënboom. - De leerlingen kunnen informatie uit de tekst in eigen woorden weergeven.
Woordcategorie: (facultatief)	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kunnen één en tweelettergrepige woorden met th- en wr- correct en vloeiend lezen.
Schrijven:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kunnen een flaptekst schrijven voor het boek ‘Rivieren, zeeën en oceanen’.

Vorbereiding (voorafgaand aan les 11-15):

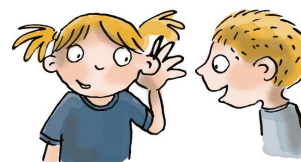
- Leg de teambakjes, de nieuwe woordmuur en de teamlijsten klaar (les 11).
- Zet het digibordschema* klaar (les 11-15).
- Leg het kopieerblad woordenschat* klaar (les 13).
- Leg de toetsboekjes klaar (les 14).
- Leg het kopieerblad schrijfofdracht* klaar (les 15).
- Leg het registratieformulier vloeiend lezen* klaar.

* Zie site: <http://successforall-nederland.nl>

Les	Woorden van de week	Blz.	Betekenis
11.	het kanaal	kanalen	<i>Door mensen gegraven rivier.</i>
11.	de kronkels	kanalen	<i>Kromming, bocht, afwijking.</i>
11	de elektriciteit	dammen	<i>De stroom die wij gebruiken/elektrische lading.</i>
12.	de bemanning	havens	<i>Het personeel van een vaartuig, vliegtuig of voertuig.</i>
12.	de geiser	Yellowstone Park	<i>Een geiser is een bron die water de lucht in spuit/natuurverschijnsel.</i>
12.	de gondelier	Venetië	<i>Beroep/Roeier van een gondel/Venetiaanse schipper.</i>
13.	de Dode Zee	De dode zee	<i>Laagst gelegen meer ter wereld. Ligt op de grens van Israël en Jordanië. Hoog zoutgehalte.</i>
13.	de kloof	De Grand Canyon	<i>Een nauwe doorgang tussen twee bergen. Ook wel ravijn genoemd.</i>
13.	het voordeel	De drijvende markt	<i>Iets gunstigs of nuttigs/handig/gunstige omstandigheid.</i>

Les 11

Samenwerk - Luister actief.

vaardigheid:

Lesdoel: - De leerlingen kunnen op basis van de titel en afbeeldingen een voorspelling doen over de te lezen hoofdstukken.

Materialen:

- Rivieren, zeeën & oceanen, 'kanalen', 'dammen' en 'havens'
- werkschrift, woorden van de week, klaaropdracht les 11
- woordmuur
- Brain Game naar keuze
- blauwe en groene kaartjes voor het spel 'zin of onzin'

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik - de schrijfopdracht 'een muurkrant met een titel, een plaatje en weetjes maken'

- team van de week

vooruitblik - woorden van de week

- voorspellen
- lezen en verhelderen

SAMENWERKVAARDIGHEID: 'LUISTER ACTIEF'

tip "De nieuwe samenwerkvaardigheid voor deze week is: 'Luister actief.' (of kies een vaardigheid die op dit moment beter bij de groep past). Net als de vorige keer gaan we lezen en memo's plakken. We gaan samen de betekenis van woorden vinden en mooie zinnen maken. Maar eerst gaan we een spel spelen en dat spel heeft te maken met de samenwerkvaardigheid van deze week: 'luister actief'. Ik ga er vandaag goed op letten of wij actief naar elkaar luisteren." *Kies een Brain Game die van toepassing is.*

tip

tijd 10 minuten

/// **Waardeer de inspanning van elk team dat tijdens het spel zijn best doet om de samenwerkvaardigheid te oefenen. Vier het goede resultaat eventueel ook met een yell.**

tip

VOORSPELLEN

Doel: De leerlingen kunnen op basis van de titel en afbeeldingen een voorspelling doen over de te lezen hoofdstukken.

1. Opdracht. "Pak allemaal je boek en bekijk de laatste hoofdstukken van het boek goed. Deze week lezen we het boek over 'rivieren, zeeën en oceanen' uit. Vandaag lezen jullie de informatie over 'kanalen, dammen en havens'. Bekijk deze bladzijdes en probeer uit te leggen aan je maatje/team wat kanalen, dammen en havens zijn. Wat zie je op de plaatjes, wat zijn de verschillen of wat hebben ze met elkaar gemeen? Kijk goed naar de titel en de plaatjes en overleg daarna met je team." **Geef tijd voor nadenken en voor het bespreken van het antwoord. Geef willekeurige beurten. Waardeer een compleet antwoord met punten."**

tijd 5 minuten

GH **2. Uitwisselen met de groep.** Kies een nummer voor de beurt. Laat degene kort het teamantwoord weergeven. Stimuleer het geven van een compleet antwoord.

tip *Vraag af en toe even na aan een ander teamlid of dit echt het teamantwoord is.*

/// **Teamdoel samenwerkvaardigheid bereikt: punten.**

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen vertellen wat ze van de eerste drie woorden weten of waar ze de woorden mee associëren.

1. Lees alle woorden voor en lees daarna de woorden hardop met de groep. Laat de leerlingen de woorden in het werkschrift schrijven.

tijd	<u>15 minuten</u>
klaar	werkschrift, klaaropdracht les 11/woordbon (facultatief)
DDU	2. Woordmuur. “Bespreek met je maatje wat je weet van de eerst drie woorden. Luister actief naar de ander zodat je goed hoort wat je maatje zegt, want straks geef ik een beurt en dan moet jij misschien vertellen wat jullie besproken hebben.” Geef tijd voor overleg over (één van) de woorden en bepaal via het trekken van een lollystokje wie een beurt krijgt. Waardeer (ook bij een fout antwoord) als de leerling goed weergeeft wat besproken is en leg uit dat de punten verdiend zijn omdat ze elkaar goed hebben geholpen. Noteer de suggesties op de woordmuur.
/// →	3. Modeling. Als meerdere leerlingen deze vraag niet kunnen beantwoorden, doe het dan nog even kort voor.

LEZEN EN VERHELDEREN

Doel: De leerlingen kunnen de stappen van de spiekbrieven ‘verhelderen’ goed toepassen.

tip	1. Uitleg. “Vandaag gaan we zes bladzijdes lezen. De eerste twee bladzijdes (‘kanalen’) lees ik aan jullie voor. Daarna lezen jullie zelf ‘dammen’ en ‘havens’. Denk eraan dat je stopt bij de woorden die je niet kent, daar een memo plakt en op je spiekbrieven ‘verhelderen’ kijkt voor een tip.” <i>Als de leerlingen onvoldoende routine hebben in het volgen van deze stappen, blijf het dan steeds voor doen en leg daarbij uit waarom het belangrijk is. Waardeer een juiste aanpak met punten. Lees de eerste twee bladzijdes voor (‘kanalen’).</i>
///	2. Zelfstandig lezen: ‘dammen’ en ‘havens’. “Lees deze bladzijden en elke keer als je een woord niet kan lezen dan stop je, kijk je op de spiekbrieven hoe je het woord kunt verhelderen.”
tijd	<u>10 minuten</u>
klaar	werkschrift, klaaropdracht les 11/woordbon (facultatief)
	3. Maatjeswerk. Memo’s bespreken en antwoorden vergelijken. “Als je klaar bent met het bespreken van de memo’s vraag je aan je maatje waar de bladzijde over ging en naar de betekenis van de moeilijke woorden uit de tekst. Als het antwoord klopt dan wissel je van rol en mag je maatje jou overhoren.”
tijd	<u>10 minuten</u>
	4. Duolezen: ‘havens’.
tijd	<u>5 minuten</u>
	5. Verhelderen team/groep: ‘dammen’ en ‘havens’.
tijd	<u>5 minuten</u>
///	Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: geef punten.

AFRONDING

DDU	1. Voorspelling. “Aan het begin van de les heb je een voorspelling gedaan over ‘kanalen, dammen en havens’. Nu heb je al een stuk gelezen. Wat weet je nu meer over deze onderwerpen?” DDU. Geef leerlingen tijd om na te denken en geef een aantal leerlingen de beurt.
GH	2. Zin of onzin. “Ik ga straks een zin zeggen en dan moeten jullie zeggen of deze zin klopt of niet. Eerst ga je zelf over het antwoord nadenken en daarna overleg je in je team. Ik zeg een nummer en degene met dat nummer houdt een kaartje omhoog. Groen betekent dat het klopt, blauw betekent dat het niet klopt. Ga allemaal met je handen voor je ogen zitten en denk eerst goed na over de vraag. De vraag is: Klopt het dat een havenhoofd de baas is van een haven?” Geef tijd om na te denken, te overleggen en om tot een teamantwoord te komen. Noem een nummer, laat die leerlingen het kaartje omhooghouden. “Het klopt niet, havenhoofden zijn muren in zee die de hoge golven van de zee tegenhouden. De teams die een blauw kaartje omhoog hadden, hebben 10 punten verdiend, schrijf dat maar bij ‘Help elkaar’, want jullie hebben elkaar goed geholpen met het vinden van het goede antwoord.” <i>Als de leerlingen het moeilijk vinden om op deze vragen antwoord te geven, doe dit dan regelmatig voor door terug naar de tekst te gaan.</i>
/// tip	

terugblik

- samenwerking
- voorspellen
- woorden van de week
- lezen en verhelderen
- punten tellen en vieren d.m.v. een yell

vooruitblik

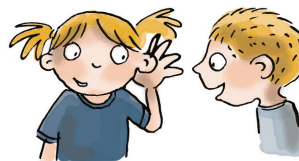
- woorden van de week
- samenvatten
- lezen en verhelderen

Les 12

**Samenwerk
vaardigheid:** - Luister actief.

Lesdoel: - De leerlingen kunnen belangrijke details van de sleutelwoorden terugvinden in de tekst en deze benoemen.

Materialen: - Rivieren, zeeën & oceanen, 'het Yellowstone Park' en 'Venetië'
- werkschrift, klaaropdracht les 12
- ideeënboom (website Success for All /algemene materialen)
- blauwe en groene kaartjes voor het spel 'zin of onzin'

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik - samenwerking
- voorspellen
- woorden van de week
- lezen en verhelderen

vooruitblik - woorden van de week
- samenvatten
- lezen en verhelderen

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen vertellen wat ze van de middelste drie woorden weten of waar ze de woorden mee associëren.

DDU
///

→

1. Lees de woorden voor en lees daarna de woorden hardop met de groep.
2. Woordmuur. "Vandaag gaan we kijken wat we van de middelste drie woorden weten. Bespreek met je maatje wat je weet van deze drie woorden. Luister actief naar de ander zodat je goed hoort wat je maatje zegt, want straks geef ik een beurt en dan moet jij misschien vertellen wat jullie besproken hebben." **Geef tijd voor overleg over (één van) de woorden en bepaal via het trekken van een lollystokje wie een beurt krijgt. Waardeer (ook bij een fout antwoord) als de leerling goed weergeeft wat besproken is en leg uit dat de punten verdiend zijn omdat ze elkaar goed hebben geholpen. Noteer de suggesties op de woordmuur.**
3. Modeling. Als meerdere leerlingen deze vraag niet kunnen beantwoorden, doe het dan nog even kort voor.

SAMENVATTEN: IDEEËNBOOM

Doel: De leerlingen kunnen belangrijke details van de sleutelwoorden terugvinden in de tekst en deze benoemen.

DDU

DDU

DDU

///

1. Uitleg. "Een stuk tekst samenvatten is best lastig. Daarom gebruiken we een hulpmiddel. Weten jullie nog welk hulpmiddel je kunt gebruiken bij het samenvatten van een informatief boek?" **DDU.** "Bij het samenvatten van een informatieve tekst gebruiken we een ideeënboom. Kijk maar eens naar het bord." **Laat de ideeënboom zien op het digibord (website Success for All/ algemene materialen groep M4).** "De vorige keer hebben jullie het hoofdstuk gelezen over 'kanalen', 'dammen' en 'havens'. Wat hebben jullie daar nog van onthouden?" **DDU.**
2. Opdracht. "We gaan de sleutelwoorden passend bij het hoofdstuk 'havens' in een ideeënboom zetten. We beginnen bij het onderwerp. Het onderwerp schrijven we in de stam van de boom (daar waar het om gaat). Dit is 'havens'. Om te bepalen welke sleutelwoorden ik bij de takken kan schrijven ga ik de tekst lezen en de plaatjes bekijken." **Lees de kopjes en bekijk de illustraties van 'havens'.** "Wat zouden de sleutelwoorden kunnen zijn? Plak hier een memo op." **DDU.** **Geef de leerlingen de tijd om na te denken en te overleggen met hun maatje. Geef een paar leerlingen de beurt. Schrijf de antwoorden mee op het digibord.** "Een belangrijk sleutelwoord die hier echt bij past is 'rustplaats'. Dit woord zetten we in de tak van

de boom. Hier zetten we ook de andere sleutelwoorden neer: 'havenhoofden', 'vracht', 'bemanning'. Als ik de tekst verder niet heb gelezen en ik zie het woord 'rustplaats' staan, dan weet ik nog niet wat hier precies mee bedoeld wordt. Ik mis de details. Details geven je belangrijke informatie, bijvoorbeeld over hoe iets eruitziet of wat belangrijke kenmerken van iets zijn." **Lees de eerste zin van 'havens' voor.** "Ik plak een memo op 'rustplaats voor schepen'. Dit detail schrijven we in de ideeënboom onder het woord 'rustplaats'. Zoek nu details bij de sleutelwoorden 'havenhoofden', 'vracht', 'bemanning' en plak hier een memo. De details moeten belangrijke informatie geven over de sleutelwoorden. Als jij en je team klaar zijn met lezen vergelijk je jullie memo's."

- 3. Maatjeswerk.** "Vergelijk de memo's/details passend bij de sleutelwoorden met je maatje."
tijd 5 minuten
/// **4. Groep. Bespreek de ideeënboom met de groep. Geef via de lollystokjes beurten en waardeer de inspanning van de leerlingen met punten. Als de leerlingen nog veel moeite hebben met het vinden van de juiste details, model het dan nogmaals.**
tip *Zie handleiding: 'Antwoorden bij de ideeënboom'.*

LEZEN EN VERHELDEREN

Doel: De leerlingen kunnen woorden verhelderen en helpen hun maatje/team door het geven van tips.

- 1. Uitleg.** "We gaan nu lezen en natuurlijk woorden verhelderen. Jullie gaan eerst zelf, dan met je maatje, met je team en op het laatst met de groep woorden verhelderen. Denk eraan dat je stopt bij de woorden die je niet kent, daar een memo plakt en op je spiekbrieven 'verhelderen' kijkt voor een tip."
tip *Als de leerlingen onvoldoende routine hebben in het volgen van deze stappen, blijf het dan steeds voor doen en leg daarbij uit waarom het belangrijk is. Waardeer een juiste aanpak met punten.*
2. Zelfstandig lezen: 'het Yellowstone Park' en 'Venetië'. "Lees deze bladzijden en elke keer als je een woord niet kan lezen dan stop je, kijk je op de spiekbrieven hoe je het woord kunt verhelderen."
tijd 10 minuten
klaar werkschrift, klaaropdracht les 12/woordbon (facultatief)
3. Maatjeswerk. Memo's bespreken en antwoorden vergelijken. "Als je klaar bent met het bespreken van de memo's vraag je aan je maatje waar de bladzijde over ging en naar de betekenis van de moeilijke woorden uit de tekst. Als het antwoord klopt dan wissel je van rol en mag je maatje jou overhoren."
tijd 10 minuten
4. Duolezen: 'Venetië'.
tijd 5 minuten
5. Verhelderen team/groep: 'het Yellowstone Park' en 'Venetië'.
tijd 5 minuten
/// **Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: geef punten.**

AFRONDING

- 1. Zin of onzin.** "Ik ga straks weer een zin zeggen en dan moeten jullie zeggen of deze zin klopt of niet. Eerst ga jezelf over het antwoord nadenken en daarna overleg je in je team. Ik zeg een nummer en degene met dat nummer houdt een kaartje omhoog. Groen betekent dat het klopt, blauw betekent dat het niet klopt. Ga allemaal met je handen voor je ogen zitten en denk eerst goed na over de vraag. De vraag is: Door de straten van Venetië stroomt water. Klopt dit?"
Geef tijd om na te denken, te overleggen en om tot een teamantwoord te komen. Noem een nummer, laat die leerlingen het kaartje omhooghouden. "Het klopt, dit hebben we kunnen lezen op de bladzijde 'Venetië'. De teams die een groen kaartje omhoog hadden, hebben 10 punten verdiend. Schrijf dat maar bij 'Help elkaar', want jullie hebben elkaar goed geholpen met het vinden van het goed antwoord." *Als de leerlingen het moeilijk vinden om op deze vragen antwoord te geven, doe dit dan regelmatig voor door terug naar de tekst te gaan.*
GH
///
tip

terugblik

- woorden van de week
- samenvatten
- lezen en verhelderen
- samenwerken en punten

vooruitblik

- woorden van de week
- lezen en verhelderen

Les 13

**Samenwerk
vaardigheid:** - Luister actief.

Lesdoel: - De leerlingen kennen de betekenis van de woorden van de week.

Materialen: - Rivieren, zeeën & oceanen, 'de Dode Zee' t/m 'de drijvende markt van Bangkok'
- werkschrift, klaaropdracht les 13
- kopieerblad, les 13
- blauwe en groene kaartjes voor het spel 'zin of onzin'

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik - woorden van de week
- samenvatten
- lezen en verhelderen

vooruitblik - woorden van de week
- lezen en verhelderen

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen vertellen wat ze van de laatste drie woorden weten of waar ze de woorden mee associëren.

DDU
///
→

1. Lees de woorden voor en lees daarna de woorden hardop met de groep.
2. Woordmuur. "Vandaag gaan we kijken wat we van de laatste drie woorden weten. Bespreek met je maatje wat je weet van deze drie woorden. Luister actief naar de ander zodat je goed hoort wat je maatje zegt, want straks geef ik een beurt en dan moet jij misschien vertellen wat jullie besproken hebben." **Geef tijd voor overleg over (één van) de woorden en bepaal via het trekken van een lollystokje wie een beurt krijgt. Waardeer (ook bij een fout antwoord) als de leerling goed weergeeft wat besproken is en leg uit dat de punten verdiend zijn omdat ze elkaar goed hebben geholpen. Noteer de suggesties op de woordmuur.**
3. Modeling. Als meerdere leerlingen deze vraag niet kunnen beantwoorden, doe het dan nog even kort voor.

LEZEN EN VERHELDEREN

Doel: De leerlingen kunnen woorden verhelderen en helpen hun maatje/team door het geven van tips.

tijd
klaar

1. Zelfstandig lezen: 'de Dode Zee', 'de Grand Canyon' en 'de drijvende markt van Bangkok'.
"Lees deze bladzijden en elke keer als je een woord niet kan lezen, stop je en kijk je op de spiekbrief hoe je het woord kunt verhelderen."
10 minuten

2. Maatjeswerk. Memo's bespreken en antwoorden vergelijken. "Als je klaar bent met het bespreken van de memo's vraag je aan je maatje waar de bladzijde over ging en naar de betekenis van de moeilijke woorden uit de tekst. Als het antwoord klopt dan wissel je van rol en mag je maatje jou overhoren."
5 minuten

tijd
tijd

3. Duolezen: 'de drijvende markt van Bangkok'.
5 minuten

4. Verhelderen team/groep: 'de Dode Zee', 'de Grand Canyon' en 'de drijvende markt van Bangkok'.
5 minuten

tijd
///

Teamdoel samenwerkvaardigheid bereikt: punten.

AFRONDING

Doel: De leerlingen kennen de betekenis van de woorden van de week en kunnen deze verduidelijken a.d.h.v. afbeeldingen.

GH **1. Woorden van de week.** “Nu gaan we met alle woorden nog even oefenen, zodat we de woorden en hun betekenis goed kunnen onthouden. Dit doen we met afbeeldingen, met plaatjes. Kijk goed naar de plaatjes en kies een woord van de week dat het best bij het plaatje past. Doe dit eerst zelf.” **Geef tijd voor het maken van het werkblad.** “Vergelijk nu met je maatje of jullie dezelfde antwoorden hebben.” **Geef de tijd voor overleg, laat de maatjes overleggen welk woord het best past bij het plaatje. Laat de leerlingen per plaatje steeds hardop het antwoord geven. Ga naar het volgende woord als iedereen hetzelfde antwoord geeft. Als de leerlingen verschillende antwoorden geven, model de denkstappen die de leerlingen moeten maken om tot het goede antwoord te komen. Geef punten.**

GH **2. Zin of onzin.** “Ik ga straks weer een zin zeggen en dan moeten jullie zeggen of deze zin klopt of niet. Eerst ga jezelf over het antwoord nadenken en daarna overleg je in je team. Ik zeg een nummer en degene met dat nummer houdt een kaartje omhoog. Groen betekent dat het klopt, blauw betekent dat klopt niet. Ga allemaal met je handen voor je ogen zitten en denk eerst goed na over de vraag. De vraag is: In de Dode Zee leven geen vissen. Klopt dit?” **Geef tijd om na te denken, te overleggen en om tot een teamantwoord te komen. Noem een nummer, laat die leerlingen het kaartje omhooghouden.** “Het klopt, de Dode Zee is zo zout dat er geen vissen in kunnen leven. De teams die een groen kaartje omhoog hadden, hebben 10 punten verdiend. Schrijf dat maar bij ‘Help elkaar’, want jullie hebben elkaar goed geholpen met het vinden van het goed antwoord.” *Als de leerlingen het moeilijk vinden om op deze vragen antwoord te geven, doe dit dan regelmatig voor door terug naar de tekst te gaan.*

terugblik

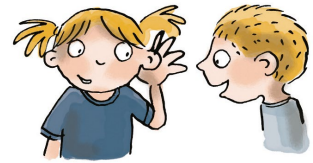
- woorden van de week
- lezen en verhelderen
- punten en feedback

voorblik

- toets
- boekenclub en logboekjes (facultatief)
- woordrijtjes (facultatief)

Les 14

Samenwerk - Luister actief.

vaardigheid:

Lesdoel: - De leerlingen leren n.a.v. het bespreken van de toets hoe ze informatie uit een tekst kunnen halen.

Materialen:

- Rivieren, zeeën & oceanen, 'Hawai' en 'de Zuidkust van Australië'
- weektoets les 14
- ABCD blad met wasknijper per leerling

Facultatief:

- Tips en Tops
- logboekje
- werkschrift les 14
- kopieerblad 'vloeiend lezen'
- Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik

- woorden van de week
- lezen en verhelderen
- punten en feedback

vooruitblik

- toets
- boekenclub en logboekjes (facultatief)
- woordrijtjes (facultatief)

WOORDEN VAN DE WEEK

1. Oefenen voor de toets. De leerlingen kunnen zich voorbereiden op de toets door de betekenis van de woorden nog even door te nemen. Dit kan in overleg met maatje/ team of via de woordmuur.

tijd 5 minuten

TOETS

Doel: De leerlingen leren n.a.v. het bespreken van de toets hoe ze informatie uit een tekst kunnen halen.

1. Zet de leerlingen in toetsopstelling.

2. Uitleg. "Vandaag gaan we een toets maken. Pak je toetsboekje en neem weektoets les 14 voor je. Ik ga de vragen voorlezen, zodat jullie weten welke vragen er zijn." **Lees de vragen voor en leg indien nodig een vraag uit.** "Bij elke vraag moet je eerst alle antwoorden lezen en dan het goede antwoord kiezen. Om die letter zet je een rondje. Om de vragen goed te beantwoorden moet je 'Hawai' en 'de Zuidkust van Australië' lezen."

3. Zelfstandig lezen. "Nu gaan jullie eerst 'Hawai' en 'de Zuidkust van Australië' lezen en daarna maak je de vragen in je toetsboekje."

tijd 30 minuten

klaar oefenen van de woordrijtjes

4. Bespreken van de vragen. "Je krijgt van mij een blad met daarop de letters ABCD. We gaan de vragen bespreken en elke keer als ik de vraag opgelezen heb, kijk je of je gekozen had voor antwoord A, B, C of D. Heb je voor B gekozen dan zet je de wasknijper op B. Koos je voor C dan doe je de wasknijper op die letter. Daarna doen we op mijn teken het bordje omhoog." **Lees de eerste vraag voor en vraag aan de leerlingen om de wasknijper op de letter van hun antwoord te zetten. Kijk of de (bijna alle) leerlingen het goede antwoord hebben en ga dan door. Als er veel verschillende antwoorden gegeven zijn, model dan de stappen die de leerlingen hadden moeten maken om tot het juiste antwoord te komen.**

→ *Haal de toetsen op en zet de resultaten in de scorelijst weektoetsen.*

FACULTATIEF: LEESPLEZIER → LOGBOEKJE EN BOEKENCLUB

Doel: De leerlingen lezen zonder fouten en haperingen, met expressie en gebruikmakend van leestekens.

- 1. Logboekje.** “Vandaag ga je samen met je maatje/team de opdracht bespreken die je hebt gemaakt. Je vertelt om de beurt wat je deze week hebt gelezen en welke opdracht je hebt gemaakt.”
- tijd** 10 minuten
- tip** *Observeer of de maatjes goed overleggen en of iedereen een opdracht gemaakt heeft.*
- ///** **Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.**
- tip** **2. Boekenclub.** *Als een leerling geen boek van thuis mee heeft, kan hij of zij ook een stukje lezen uit het stilleesboek van school.*
- 3. Opdracht: Voorlezen en geven van Tips & Tops.** “De lezer leest eerst 5 minuten voor. Hierna vullen de teamleden de Tips en Tops in vervolgens bespreek je met elkaar de Tips en de Tops.”
- tijd** 10 minuten
- ///** **Observeer of de teamleden goed overleggen en samenwerken. Geef punten als de teamleden elkaar goed helpen.**
- 4. Voorlezen aan de groep.** Geef de leerlingen die dat willen de tijd om hun stukje voor te lezen. “Ik ben benieuwd welke tips en tops jouw team jou gegeven heeft.” **Geef de teams de tijd om te overleggen en hun antwoord te geven.** “Ik ben echt trots op jullie, niet alleen kunnen jullie al prachtig lezen, jullie helpen elkaar ook om steeds beter te worden.”
- ///** **Geef punten.**
- tip** *De leerlingen die voorgelezen hebben kunnen de Tips & Tops van hun teammaatjes krijgen. Dit kunnen ze thuis laten zien en/of als herinnering gebruiken bij vloeiend lezen.*

FACULTATIEF: WOORDCATEGORIE → ÉÉN EN TWEELETTERGREPIGE WOORDEN MET TH- EN WR-.

Doel: De leerlingen kunnen één en tweelettergrepige woorden met th- en wr- correct en vloeiend lezen.

- 1. Uitleg.** “Vandaag oefenen we woorden met th- en wr-. Bijvoorbeeld ‘theedoek’ of ‘wringen’ Hoe spreek je deze woorden uit?” **DDU** “De letters wr- aan het begin van een woord spreek je vaak uit als fr-/ of vr-. Bij woorden die beginnen met th- hoor je vaak allen de t-. Deze woorden moet je onthouden. Het zijn weetwoorden. In het eerste rijtje staan allemaal woorden die met th- en wr-. In het laatste rijtje staan de lastige woorden van de hoofdstukken die we deze week gelezen hebben. Als je daarmee klaar bent, herhaal je de woorden van de vorige keer.”
- 2. Lees de woorden van het werkschrift hardop voor. Lees ze daarna in koor.**
- 3. Maatje 1 leest hardop de rijtjes, maatje 2 houdt de tijd bij en controleert of de woorden goed gelezen worden. Na een minuut wisselen van beurt.**
- tip** *Geef een leerling de beurt om een minuut lang de woordjes te lezen. Laat de groep Tips en Tops geven.*
- **Noteer welke leerlingen de rijtjes vloeiend en correct kunnen lezen (vloeiend lezen).**

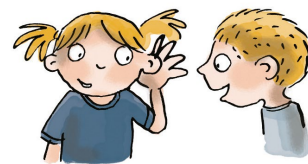
AFRONDING

- terugblik**
- toets
  - logboekjes en boekenclub (facultatief)
  - woordrijtjes (facultatief)
  - punten en feedback

- voorblik**
- schrijfoopdracht
  - team van de week

Les 15

- Samenwerk vaardigheid:** - Luister actief.
- Lesdoel:** - De leerlingen kunnen een flaptekst schrijven voor het boek 'Rivieren, zeeën en oceanen'.
- Materialen:**
- Rivieren, zeeën & oceanen
  - werkschrift, les 15
  - kopieerblad schrijfpdracht, les 15

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

- terugblik**
- toets
  - logboekje/boekenclub (facultatief)
  - woordrijtjes (facultatief)
- vooruitblik**
- schrijfpdracht
  - team van de week

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kennen de betekenissen van de woorden van de week.

1. Laat de leerlingen de woorden zachtjes in hun hoofd lezen en herwaarderen.
2. Bespreek de woorden. Geef elk team een woord van de week en laat hen overleggen hoe ze de betekenis van dat woord gaan uitleggen aan de groep.

tijd 5 minuten

GH 3. Noem een nummer en dat teamlid geeft het teamantwoord. Als het teamlid een goed antwoord geeft, dan mag het de teamyell laten horen.

/// Geven van een teamantwoord: punten.

SCHRIJFPDRACHT: EEN FLAPTEKST SCHRIJVEN

Doel: De leerlingen kunnen een flaptekst schrijven voor het boek 'Rivieren, zeeën en oceanen'.

- DDU**
- 1. Uitleg.** "Deze week hebben jullie het boek 'Rivieren, zeeën en oceanen' uitgelezen. Pak je boek en lees (nogmaals) de achterkant van het boek. Deze tekst noemen we een flaptekst. Vandaag gaan jullie zelf een flaptekst schrijven voor iemand die het boek nog niet gelezen heeft. Een flaptekst is een soort korte samenvatting van het verhaal, die bedoeld is om de lezer te prikkelen. Op welke manier heeft de schrijver/uitgever geprobeerd met de huidige flaptekst de interesse van de lezer te wekken?" **Geef tijd voor nadenken, overleg en geef willekeurig een beurt. Schrijf de goede suggesties mee op het digibord.** "De schrijver/uitgever stelt vragen waar de lezer graag antwoord op zou willen hebben. De flaptekst schrijven we met behulp van een stappenplan. Kijk maar mee in je werkschrift.
- Stap 1: Bedenk één of meer ijzersterke openingszinnen: *Water, hoe zit dat?/ Heb je ook altijd al willen weten hoe het water op aarde stroomt? Etc.*
- Stap 2: Licht een tipje van de sluier op/ Schrijf alvast een klein beetje over wat je geleerd hebt: *Het grootste deel van het water op aarde is zout water, dit kan je niet drinken...*
- Stap 3: Geef kort aan waar het boek over gaat: *Dit boek leert je over.../Deze en vele andere vragen worden in dit boek beantwoord.../ In dit boek kom je meer te weten over...*
- Stap 4: Bedenk een knallende afsluiter: *Dankzij dit boek word je een échte waterexpert! Beantwoord de vragen van het stappenplan en vul deze aan."*
- tijd** 10 minuten

2. Opdracht. “Je hebt nu antwoord gegeven op de vragen van het stappenplan. Samen vormen deze antwoorden de flaptekst van het boek ‘Rivieren, zeeën en oceanen’. Maak met deze zinnen in je werkschrift een tekst in het klad. Zorg ervoor dat de zinnen mooi op elkaar aansluiten. Soms moet je een zin toevoegen om de tekst kloppend te krijgen.”

tijd

10 minuten

3. Maatje. “Ga nu samen met je maatje de flaptekst bespreken en bekijken. Overleg wie begint en dat maatje leest zijn flaptekst voor. Het andere maatje let goed op de punten van het afvinklijstje en geeft tips als iets nog beter kan. Daarna leest maatje 2 zijn flaptekst voor.”

tijd

10 minuten

///

Observeer of de maatjes goed overleggen, bijvoorbeeld of ze om de beurt praten. Stimuleer het geven van tips en tops. Geef punten voor goede samenwerking.

4. Netversie. “Nu gaan we het in het net schrijven. Hiervoor krijg je van mij een kopieerblad (kopieerblad schrijfopdracht les 15). Denk goed aan de tips die je van je maatje gekregen hebt.”

tijd

10 minuten

klaar

tekening, oefenen van de woordrijtjes

5. Groep. “Ik zag dat maatjes ... en ... elkaar heel goed hielpen. Ze gaven tips aan elkaar en legden ook uit waarom ze deze tips gaven. Wie van jullie wil zijn tekst voorlezen aan de klas?”

Geef de leerlingen die dat willen de mogelijkheid om hun verhaal voor te lezen.

→

Noteer in welke mate het de leerling gelukt is om aan de eisen van de stelopdracht te voldoen.

AFRONDING

(Doel: De leerlingen kennen de betekenis van de woorden van de week en kunnen deze verduidelijken a.d.h.v. betekenisvolle zinnen op de woordbonnen.)

1. Terugblik. “Ik zag teams goed samenwerken. Ik kon echt zien dat ... en ... (noem namen teams) elkaar goed hielpen.

facultatief

2. Schatkist. “In onze schatkist zitten de woordbonnen met zinnen die we als team gemaakt hebben. We maken onze schatkist leeg om ruimte te maken voor de woordbonnen van de volgende keer. Ik heb de woordbonnen allemaal bekeken en ik wil jullie een paar heel mooie zinnen laten horen.”

///

Lees een paar mooie zinnen voor of laat de leerlingen dat doen. Overleg of de zin op de ingeleverde woordbon een complete zin is. Een team kan punten verdienen als de zin compleet is (hoofdletter en punt) en de betekenis van het woord goed op de woordbon zijn ingevuld. Besteed extra aandacht aan de zinnen, doe eventueel hardop denkend voor wat een zin betekenisvol maakt.

3. Vieren van het resultaat. Bespreek de teamlijsten en laat de leerlingen de punten bij elkaar optellen. Bedenk met elkaar wat het team met de meeste punten mag doen als ‘team van de week’.

voorblik

“De volgende keer lezen we een nieuw boek.”

Antwoorden bij de ideeënboom

Les 2

Antwoorden bij de ideeënboom	
onderwerp	'De kringloop van het water'
Sleutelwoorden en details	Stoom: De zon verwarmt het water. Water stijgt op.
	Wolk: Het stoom/waterdamp vormt samen een wolk.
	Regen: De wolk wordt zwaarder en koelt af.
	Meer: De regen vormt een meer.
	Rivier: Het water van de rivier stroomt terug naar zee.

Les 7

Antwoorden bij de ideeënboom	
onderwerp	'Het water op het land'
Sleutelwoorden en details	Zoet water: Valt als regen uit de lucht.
	Meren: Meren ontstaan door heel veel regen.
	Waterval: Water wat steil naar beneden stort.
	Rivieren: Een stroom water door het landschap.

Les 12

Antwoorden bij de ideeënboom	
onderwerp	'Havens'
Sleutelwoorden en details	Rustplaats: Een haven is een rustplaats voor schepen.
	Havenhoofden: Muren bij de haven die hoge golven tegenhouden.
	Vracht: Schepen krijgen vracht (goederen) aan boord in een haven.
	Bemannig: De mensen kunnen aan land als hun schip in de haven ligt.

Antwoorden kopieerbladen

Antwoorden bij de kopieerbladen	
Les 3	Welk woord van de week past het best bij de afbeelding?
Antwoord	<ol style="list-style-type: none"> 1. de getijden 2. een mengeling 3. de waterval 4. de kieuwen 5. het dons 6. de oceanen 7. luxueus 8. de stoom 9. dobberen

Antwoorden bij de kopieerbladen	
Les 8	Welk woord van de week past het best bij de afbeelding?
Antwoord	<ol style="list-style-type: none"> 1. kurkdroog 2. de ceremonie 3. oorverdovend 4. de piramides 5. de kerktoren 6. het landschap 7. bewonderen 8. het koraalrif 9. steil

Antwoorden bij de kopieerbladen	
Les 13	Welk woord van de week past het best bij de afbeelding?
Antwoord	<ol style="list-style-type: none"> 1. de kloof 2. de geiser 3. de bemanning 4. de elektriciteit 5. het kanaal 6. de kronkels 7. de gondelier 8. de dode zee 9. het voordeel

Antwoorden toetsen

ANTWOORDEN TOETS – les 4

‘Rivieren, zeeën & oceanen’ - Mack

	Vraag	Punten per vraag	Totaal
Begrijpend lezen	1, 2, 3, 4	25	100
Woordenschat	5, 6, 7, 8, 9	20	100
Totaal			200

BL	1	C
	2	A
	3	C
	4	De huizen op Santorini zijn wit met af en toe een blauw dak (ter beoordeling van de leerkracht).
WS	5	B
	6	B
	7	C
	8	C
	9	Een pinguïn heeft veel kleine donsveertjes. Dit beschermt hem tegen de kou/ Zacht materiaal van vogelveren (ter beoordeling van de leerkracht).

ANTWOORDEN TOETS – les 9

'Rivieren, zeeën & oceanen' - Mack

	Vraag	Punten per vraag	Totaal
Begrijpend lezen	1, 2, 3, 4	25	100
Woordenschat	5, 6, 7, 8, 9	20	100
Totaal			200

BL	1	C
	2	A
	3	C
	4	Er leven o.a. vissen, slangen, watervogels en krokodillen in de Everglades (ter beoordeling van de leerkracht).
WS	5	D
	6	D
	7	B
	8	A
	9	Als je een schilderij bewonderd vind je het erg mooi (ter beoordeling van de leerkracht).

ANTWOORDEN TOETS – les 14

'Rivieren, zeeën & oceanen' - Mack

	Vraag	Punten per vraag	Totaal
Begrijpend lezen	1, 2, 3, 4	25	100
Woordenschat	5, 6, 7, 8, 9	20	100
Totaal			200

BL	1	D
	2	B
	3	C
	4	Toeristen maken graag foto's van de indrukwekkende rotsten (aan de Zuidkust van Australië) (ter beoordeling van de leerkracht).
WS	5	A
	6	B
	7	D
	8	C
	9	Een kanaal is een door mensen gegraven rivier (ter beoordeling van de leerkracht).

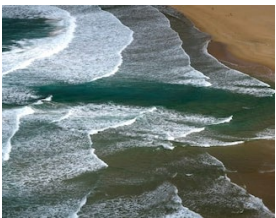

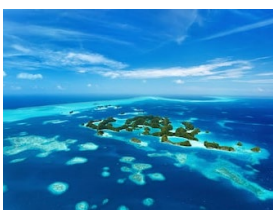

Kopieerbladen
woordenschat en schrijfopdracht

Kopieerblad les 3: 'Rivieren, zeeën & oceanen'.

Welk woord van de week past **het best** bij de afbeelding?

1.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
2.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
3.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
4.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
5.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
6.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
7.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

8.		<hr/> <hr/> <hr/>
9.		<hr/> <hr/> <hr/>

Klaar? Kies een woord hierboven. Maak een tekening dat past bij het woord.

Kopieerblad les 8: 'Rivieren, zeeën & oceanen'.

Welk woord van de week past **het best** bij de afbeelding?

1.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
2.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
3.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
4.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
5.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
6.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
7.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

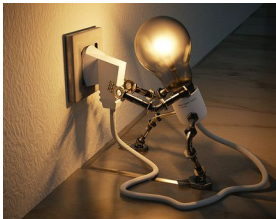

8.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
9.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

Klaar? Kies een woord hierboven. Maak een tekening dat past bij het woord.

Kopieerblad les 13: 'Rivieren, zeeën & oceanen'.

Welk woord van de week past **het best** bij de afbeelding?

1.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
2.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
3.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
4.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
5.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
6.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
7.		<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

8.	 <hr/> <hr/> <hr/>
9.	 <hr/> <hr/> <hr/>

Klaar? Kies een woord hierboven. Maak een tekening dat past bij het woord.

Naam:

KOPIEERBLAD | LES 5

De kringloop van het water

De zon verwarmt het water en stijgt op als

RIVIEREN, ZEEËN & OCEANEN

[illegible]

Naam:

KOPIEERBLAD | EXTRA

Lined area for writing, consisting of multiple horizontal lines.

Groep:
Leerkracht:
Periode:

Boek:

Naam leerling

[illegible]

Disclaimer

De inhoud van deze leerkrachthandleiding is het werk van Success for All - Nederland medewerkers van het GION, Rijksuniversiteit Groningen. De inhoud hiervan is vertrouwelijk en mag alleen gebruikt worden door scholen die toestemming hebben vanuit Success for All - Nederland om met het programma te werken.
